

güney

AYLIK SANAT DERGİSİ

ETEM OLGUNİL
ATIF ÖZBİLEN
ÜMİT YAŞAR
TARIK DURSUN K.
RAUF AYBEY
ŞÜKRÜ ENİS REGÜ
A. HALİM UĞURLU
ORHON M. ARIBURNU
SELÂHATTİN HİLÂV
GABRIELLA KALMAN
HÜSNÜ MENGENLİ
NUR TÜRETKEN
SEDAT PINAR
METİN ELOĞLU
BEHİÇ DUYGULU
CAHİT İRGAT
Maurice Careme
HALİL KOCAGÖZ
NEDİM ORTA
NİL METEOĞLU
İBRAHİM AKDOĞAN
OĞUZ TÜMBAŞ
CELÂL ARABACIOĞLU
SEFER ÖZTÜRK
MUAMMER HACIOĞLU
Walter De La Mare
VEDAT AÇIKALIN

VE
GÜLDESTE

— Şiir eki —

güney güney güney güney güney güney

SAYI: 34

TEMMUZ 1970

250 Krş.

KİTAPLAR * ETEM OLGUNİL * DERGİLER

ANAHTARCI SALİH / Mehmet SEYDA/ Hikâyeler/ Yedi-tepe yayını, 1969.

Günümüzün en verimli yazarlarından SEYDA; şu 1,5 yıl içinde yayımlanan yapıtlarının toplamı 10'a yaklaşıyor. Bu verimliliğin, bir birikim sonucu olduğunu Rauf MUTLUAY'la «konuşma»sından öğrenmiştik ya, yine de, elden bizek daha geçirmeleri gerçekten olağanüstü bir emek ürünü. Seyda, bu yıl kazanamadı SAİT FAİK ARMAĞANI'nı «Anahtarcı Salih»le; oysa, armağana en yararlı aday oydu bize; gerek konuları açısından, gerekse işleyiş yöntemiyle.. Zaten, sonuç alındıktan sonra, bir «protesto» niteliğinde, Salt Faik'in en yakınlarının, mezarına bir hayıflanma çelengi koymak gereksinmesi duymaları da bu konuda epey düşündürücü... Neyse! Bay SEYDA'nın şu son betiği, genel çizgisinde bir aşama olmasa da, son yıllardaki öykü kısırlığına olumlu bir yanıt. İki bölüme ayrılmış sanatçı 6 öyküsünü: İlk 5'i kısaca, son «Anahtarcı Salih» ise 60 sayfayı kapsıyor, yani bir «nouvelle» türünde. Öyküler üzerinde tek tek durmak şuracığa sığmaz elbette; şu tanımı yapmakla yetinelim: Gerçekçi, ama kişisel bilinçaltını da kurcalayan bir sanatçı SEYDA. Bu yordamını özellikle «Saticımın Olmazı» nde, «Baba'da, «Anahtarcı Salih» de somutça görüyoruz. Bu arada şuna da değinelim; yalın olduğunca, çok bizzel, çok devinimli, çok etkin bir anlatış yöntemi, becerikliliği var öykücünün; hiç sıkmadan, baştan sona ilginizi tavsatmayan, duygulandıran, çoğu kez düşündürdiren bir anlatım gücü... Hemen hemen Sait Faik gibisine!

SPARTAKÜS/ Arthur Koestler/ Roman/ Toplum Yayinevi/ Ank. 1969.

Bilinen öykü. Nedir ki, A. Koestler'in kaleminden çıkınca, bir başka anlam, önem kazanıveriyor. Zühali AVCI'nın çevirisi için de başarılı denebilir. 2.000 yıl öncesinin bu tarihsel, toplumsal ilginç olayı, daha doğrusu kişisi; «filim»indeki tersine, bir «efsanevi» yaratık olarak değil de, düpedüz insancıl açıdan yorumlanıyor. Bu başarıda, yazarın ba-

şından geçmiş «benzer» olayların, özellikle İspanya'daki çilesinin, acısının etkisi elbette yadsınmaz. Koestler'in Franco yönetiminden çektikleriyle, Spartaküs'ün Roma arenalarında çektiği bir düzeyde eşleşiyor.. Bir «klâsik» destan bu: Özgürlüğün, insancılığın, barışın övgüsünü yansıtan.

NE BİÇİM AMERİKA. NE BİÇİM RUSYA/ Fikret Otyam/ Geczi İzlenimleri/ OK Yayınları/ İstanbul, 1970.

Bu son betiğiyle GİDE GİDE dizisinin 11'incisini sunuyor yazar. Sanatla ilk ilişkisini «resim» alanında kuran Otyam, gazeteciliğe atılışından öte, aksamasız, çok titiz çalışmalarıyla bambaşka bir alanda karar kıldı: Sanatsal değerlendirmelere yatkın «röportaj»lar... Şimdiye değin sürdürdüğü bu uğraşın parlak ürünlerini 11 betiğinde de görüp tadıyoruz. Belgesel nitelikteki bu çalışmaları, sanatçı-yazar'ın çoğun ülkemizin sorunlarına düşünürce değinin, en acı gerçeklerimizi yansıtan yapıtlardı. Bu kez, dışgezi'lerinden edindiği izlenimleri sözkonusu ediyor, özgün kişiliğiyle; bir «turist» gibi değil de, salt «inceleme görevlisi» gibisine.. Şöyle demiş bir yerde: «En çok neresi mi heçuma gitti? En çok herşeye rağmen vatanım, Türkiye... O nedenle, Türkiye ile ilgili kitaplarım 10; elinizdeki bu kitap dış dünya ile ilgili ilk kitabım.»

Eleştirir berisi bir tanıtımla, «objektif yazar»lığı gerçekten aşabiliyor Otyam; gördüğünü, duyduğunu, sağlam bir acım görüşünün süzgecinden geçiriyor o civil civil dil'i, üslubuyla. Şu yönünü de anmak boyunuza borç: Ressamlığın «fotoğraf» dalına aktarmış soy bir sanatçı veriminde; betiğine eklediği tüm fotoğrafları -kâğıt, baskı nankörlüğüne karşın yer -olay -zaman üçlüsünü öylesine başarıyla yansıtıyor ki... Rusya ve Amerika üstüne paldır küldür yargılardan, yorumlardan usananakları sevecekleri, yararlanacakları bu özgün yapıtı candan salık veririz.

BİR ÇİFT ÖKÜZ Samim KOCAGÖZ/ Roman/ Ararat Yayınları/ İst. 1970.

S. Kocagöz'ün sanatçı kimliğini, kişiliğini yeniden tanım-

lamayı gereksiz bulmak doğal; ilk yapıtı TELLİKAVAK'tan bu yana, öz çizgisini alabildiğine geliştirmiş, salt ülkemizin anaç sorunlarına eğilerek başarısını, verim gücünü noksatsız sürdürmüş seyrek yazarlarımızdan. Yapıtlarının dış ülkelerde de çok olumlu yankılar uyandırması, Anadolu'muzu süsüz, yalansız tanıtmaya bu yargıya bir kanıt. Şunu da eklemek gerekir ki: KOCAGÖZ, - özellikle romanlarında - düşsel abartmalara hiç nihi hiç yanaşmıyor; bir itici kuruluğa düşmeksizin «belgesel» nitelikteki öykülemesini bütünlüylebiliyor. Kimi yazarlarımızın bu tür çalışmalarını amsayınca, onun tutumundaki kişisel başarı dahada alkışlanası oluveriyor elbet...

BAŞAKLAR GEBE/ Necati CUMALI/ Şiirler/ Bilgi Yayinevi/ Ank. 1970.

Çağdaş şiirimizin günümüzde en tutarlı ozanlarından biri de CUMALI. Son yayımlanan bu betiğine, daha önce yıllarda, dönemlerdeki 3 yapıtından kendince en seçkin şiirlerini toplandı; en yanlırlarını de ekliyerek. Cumalı için sanat serüveni bakımından bir genelleme yapılsa, özette şunlar söylenebilir: Yaşam sevinçinin, levi anılarının yanı sıra, ille de, yöresinin dertlerini, çilesini, yalnızlığını, umarsızlığını yansıtabilmek tutkusu... Bu tutumuyla da eskimez, sönmeyen bir ozan olarak sürdürmüştür ta KIZILÇULU YOLU (1943)ndan beriye gelişen sanatsal başarısını, sevilir, aranılabilirliğini.

BAŞINI ALIP GİDEN DÜNYA/ J. Habib GEREZ/ Şiirler/ İst. 1970.

Şöyle tanımlıyor kendini sanatçı: «Resim ve şiirle uğraşır. Sanat, yaşantısının bir parçasıdır. Bugüne dek 10 şiir kitabı yayınladı. Şiirlerinde; insan sevgisi, sürekli barış özlemi ve toplumsal dayanışma tutkuları var» GEREZ'in bu son betiği büyücek, 330 sayfa. Önceki betiklerinden seçmeler yapmış; genel şiir beğenisine, acım, yaşam görüşüne yatkın bir derleme yani.. Gerçekten, «çok iyi niyetli» bir şiir tutkununun değişik konulardaki ozanca yorumlarını, güzelliklerini, hele he-

le türkçeye saygısını, sevgisini tadıyorsunuz. Ayrıca, alıştığımız başıboşlukta bir tümleme değil bu; kâğıdından tutun da baskısına değin, çok titiz bir emek ürünü. ŞİİR'in onuruna yararlı bir tutkunun saptanması, diyelim...

GOLGEDE GEZİNTİLER / Behiç DUYGULU / Öyküler / YEDİTEPE yayını/ İst. 1970.

Sanatçının üçüncü betiği bu; daha öncekiler «Ağlama N'olar» ve «Sırtlan Bayırı» adlarını taşıyordu. (1961 — 1963.) DUYGULU, öykü anlayışı, işleyiş bakımından, kimi eleştiricilerimizin «orta kuşak» dediği bölükten; gerçi kişiliğiyle bu yakıştırmayı iteleyebilir ama, yine de onu Oktay Akbal'larla, Tarık Buğra'larla, Mehmet Seyda'larla «sanatsal akran» tutarsak, kolay kolay «yoo!» denilemez gibimize geliyor. Konularının çoğun gündeş yaşamımızdan, bildik kişilerden seçen yazar, bunları öykülerine sığdırırken — diyelim Sait FAİK gibi — kendini katmıyor öykünün gelişimine; Necir Çuvalları'nda, Park'da, Bekar Odası'nda ve özellikle Gölgede Gezintiler'de yazarın sanatçı gücü tümüyle yansıyor; kimi kez batıcı olabilen dil savrulduğuna bile hoşgörüyorsunuz.

ALACAKARANLIĞIN SESLERİ / Ükü TAMER / Çeviri Şiirler / MERİÇELLİ Yayınları / İst., 1970.

TAMER, öncelikle güçlü bir ozan. Eh, eldili bildiğine göre, bu alandaki çalışmaları da elbet ilginç, olumlu. Bu kez, bambaşka ülkelerin, bambaşka ozanlarından — ki sayıları 27 — bir derleme sunuyor. Lumumba'dan Liu Chia'ya, Pedro Salinas'a uzanan bir çizginin yiğit ozanları... Nedir ki, hep o güleçliğini, o haşırıcılığını yansıtıyor tüm çeviri — uygulama'ları ozanımızın. Buracıkta, betiğin tanıtımıyla yetinelim; okunması gereken çok özgün bir yapıt olduğuma değinerek...

HİSAR YAYINLARI :
* Alacakaranlık / Gültekin Sâmanoğlu / Şiirler / 1970
* İpsizler / Sabahattin Engin / Oyun / 1970
* Tedirginler/Sabahattin Engin / Oyun / 1970

BİR İYİ İNSAN

Atıf ÖZBİLEN

Orhan Kemal; bir eski dost, bir iyi dost, üstelik bir iyi insan. Haziran'ın ilk pazar'ı. Sıcak mı sıcak. Ver elini Boğaziçi, Adalar, Suadiye. Yoo... Bu kez Şişli'ye gideceksin. Şişli Camii'nin içini ve dışını dolduracaksın. Yakalarda Orhan Kemal'in resimleri. Başınıza nereye çevirseniz, O'nunla gözgözesiniz. «Yahu Orhan Kemal de burada» diyesiniz gelecek... Orhan Kemal de burada. İşte, bayrağa sarılı, musalla taşında..

Yıl 1947. 23 yıl oldu mu? Oldu. Orda burda çıkan 16 öykümü bir kitapçıkta toplamıştım. Adana'daydım o zaman. Ressam dostum Kemalettin kapak düzenini ve iç desenlerini yapmış, Şükrü Enis Regü dostum da İstanbul'da bastırmişti. İmzalayıp verdiğimde, Orhan Kemal: «Neden aceleyle getirdin bu kitabı?» demişti. Oysa, tertemiz baskisile şişşirin bir kitapçıkta. Orhan Kemal haklıydı. Nedeni: Kitaba girecek öyküleri iyi seçmemiştim, «acele» ye getirmiştim.

Yıl 1950. Güney Hareketleri'nin çıkarıyorum. İlk sayısı için «bir hikâye» istiyorum hemen veriyor: **KAMYONDA**. Bir başka ressam dostumun, hadi, adını vermeyim; reklâmını da koymuştum o sayıya. Dergi çıkınca alıp götürmüştüm atelyesine. Mutluydum. Gazete türünde bir dergi çıkarıyordum. İlk sayısı elimdeydi. Sanatçılar, sanatseverler destekleyeceklerdi beni; Güney Hareketleri'ni Toroslardan aşırıp bütün yurda yayacaktım. Eh, iyimser olacaksın, böyle düşüneceksin. Ama ne ki, ilk tepki, bu sanatçı dosttan gelecek. **KAMYONDA VE ORHAN KEMAL** imzası. Üstelik kendi reklâmı da içeride. Dergi elinden düşecek. Olacak iş mi bu. Olmayacak iş ne ki? Kolundan tutacaksınız, koltuğuna oturacaksınız. Açacaksınız dergiyi, zorla okutacaksınız **KAMYONDA**'yı. Ne var **KAMYONDA**? Haa.. ne mi var? Ufacık bir köylü kızı var. Adı Selvi. Kimsesiz bir köylü kızı. Bir anası var ama, kupa-kuru. Veremli. Ömrü bugünlük, yarınlık. Dazlak kafalı komisyoncu evlâtlık alacak Selvi'yi. «Kamyon yeni bir yokuşa vurmuştu. Gıcırıtılı, müthiş bir isyanla yokuşu tırmanırken, Selvi'nin küpelerindeki kırmızı taşlar sanki gülüyorlardı.» Öykü böyle bitiyordu. Eh, sonunda diyeceğini demişti Orhan Kemal. Selvi'nin küpelerindeki kırmızı taşlar sanki gülü-

yorlardı. «Ver şu dergiyi» diyeceksin. Allah kahretsin...

Bir soruşturmamız vardı: Türk Dil Kurumu üzerine. Orhan Kemal'in yanıtını, 21'inci sayımızda (Haziran 1969) okumuşsunuzdur. O yanıtı bağlı bir de mektupçuğu vardı:

«Her şeyden önce Mehmet Akif'in hastalığına çok üzüldüğümü belirtmeliyim. Benim adama acil şifalar dilersin. Yazdığı şeyleri ben çoktan unuttum. Ama hoş değildi değil mi?»

Anketine çok kısa cevap vereceğim. Çünkü, Türk Dil Kurumunun çalışmalarını yakından izleyebilmek olanağına sahip değilim. Bu bence topyekün bir (Atatürk politikası)nın bir dalı. Atatürkçülük yurtta her anlamıyla benimsenmeli ki, bu anlayışın bir dalı olan (Dil sorunu) da gereken önemi kazansın.

Derginin yeni biçimi eskilere bakarak çok daha iyi. Daha da gelişiğine inanım var.

Gözlerimden öper, başarılarının sürelili olmasını dilerim.

(Basınköy, 17/Mayıs/1969)

Mehmet Akif Tunca'yı Güney'den tanırız. 16'ncı (ocak 1969) sayımızda bir öyküsü vardı: **KERPIÇ DUVAR**. Orhan Kemal de vardı o öykünün içinde.

Peki, neden kızmıştı Mehmet Akif'e? Neden kendinden söz edilmesini istemiyordu? Kimbilir... Oysa, tüm yaşantısını yapıtlarına mühürlememiş miydi?

Mehmet Akif de hastaydı. Kalbi zorlayıp duruyordu. Çağaloğlu'nda, ayaküstü anlattım. Bir üzüldü bir üzüldü... Sonraları, nerde karşılaşsak, ilk önce Mehmet Akif'i sorardım.

BAŞBAŞA'da karşılıklı konuşmamız olacaktı. Sağlık durumu belli. Hadi, yor mayalım da, postalayalım sorularımızı. Yanıtı mı? İşte:

«Mektubunu alalı hayli olduğu halde karşılığımı geciktirdim, elimde olmayan nedenlerden. Birtakım hastalıklar koleksiyonu haline geldim dersem şaşma. Zaman zaman Çağaloğlu'ya iniyorum. Görenler sağlık durumunun iyi olduğunu söylüyorlarsa da, dışı onları içi beni yakıyor. Şu mektubu yazarken bile soluk soluğayım. Nerde o eski fırtına gibi çalışabilme gücü?»

Bu bakımdan, sorularımızı da yanıtlayamadım. Metin Eloğlu da, sen de ba-

ORHAN KEMAL İÇİN

Her şey yerli yerinde,
Güneş, deniz, manzara.
Sadece; bir giden var
Bizden çok uzaklara...

Ardında romanları,
Roman kahramanları;
Aşsa da zamanları
Kendi gitmiş, kaç para?

Yazbaşı, güzel bir gün;
Beraberdik daha dün.
Tadı kalmadı ömrün
Orhan öldükten sonra.

ÜMİT YAŞAR

Şışlayın. Bir gün karşılaşsaksanız sorarsanız, yanıtlarımı, not eder derginizde kullanırsınız.

Geçenlerde bizim İbrahim'e (*) rastlamıştım. Dâireden çıkmış ağır ağır iniyordu. Şöyle bir sohbet ettik ayaküstü. Sana selâm yollamıştım. Bilmem ulaştırdı mı? O da hayli rahatsız gibiydi. Karşılıklı bir süre dertleştik. Adana ağzı lâfladık.

Şimdilik hemen hemen mutlak bir dinlenme içindeyim. Yoksa hikâye için falan telif ücretini düşünmem bile. Yeter ki o eski enerji, ne eskisi? Yarısına razıyım.

Senin, Metin'in ve öteki arkadaşların gözlerinizden öperim kardeşim.

(20 Aralık 1969)

Metin Eloğlu dostum, telefonda: «Şimdi Ara Güler'le konuştum. Orhan Kemal orda. Hadi, beni bırak da Ara'ya telefon et» dedi. Çevirdim Ara Güler'i. Konuştuk. Önce, yine Mehmet Akif'i sordu. «İyi, ya sen ne haldesin?» «Bir satır yazacak haldedir değilim. Mektubumu almadın mı?» «Aldım. Teşekkür ederim ama.» «İyi mi, bir pazar buyurun bize, Metin'le. Bu pazar olmasın, sonra! pazarların birinde...»

Sonraki pazarların hiçbirinde gide-medik Orhan Kemal'e. Tıpkı Adalet Cimcoz gibi; **BAŞBAŞA**'da buluşamadık bir türlü. Kuş gibi uçup gittiler.

(*) Şaîr dostumuz İbrahim Akdoğan.

orhan kemal için

ÜMİT YAŞAR

Orhan Kemal'i tanıyalı yirmi yıldan fazla oluyor. Adananın köhne bir meyhanesinde Yaşar Kemal'i de o tanıştırmıştı bana. Geçen zaman dostluğumuzdan bir şey alıp götürmedi. Birbirimize karşı her zaman vefalı ve saygılı olduk. Daha ay olmadı belki. Yurtdışına çıkmasından bir gün önce iki yakın dostumla İstanbul lokantasına gitmiştik. Oradaydı. Bizi büyük bir içtenlikle masasına buyur etti. Cânı gönülden ağırladı hepimizi. İçiyordu, (ardından sadece çok yokluk çektiğini ve daha da yoksulluk içinde öldüğünü söyleyenler darılmasın) mezesi istakozdu. İçmemiz için üsteledi bir kaç defa. Kırmadım birlikte içtik. Sevdiği bir kadından söz etti uzun uzun. Bir çocuk saflığı içinde kıskançlık duyduğundan yakındı. Yıllar öncesi tanıdığım Orhandı yine. Yalansız, açık kalpli ve tertemizdi. Bir hayli dertleştik. Kalkarken arkadaşlarım hesabı ödemek istediler. Kızdı. Cüzdanından çıkardığı bir beşyüzlüğü verdi garsona. «Hepsini buradan al.» dedi. Ve bana döndü: «Adanah-

O. Kemal, 1955' te Ş. Enis Regü ile — Çamlıca'da. Önde, Regü'nün kızları: Özin ve Ozden; ortada, O. Kemal'in oğlu: Nazım.

yız, bizde hesabı masasına oturlan verir, değil mi hemşerim?»

Teşekkür ettik, dönüşünde bir akşam beraber olmak için sözleştik. Ama dönmedi Orhan. Yok, Yok! Döndü. Fakat artık o gelemez bize. Çaresiz yine biz ona gideceğiz ve yine orada da bize hesabı verdirmeyecek. Nur içinde yatsın...

NIÇİN «BÜYÜK YAZAR» YETİŞMEZ ?

Tarık DURSUN K.

ORHAN KEMAL öldü. Çağdaş Türk edebiyatı önde gelen romancılarından birini kaybetti. Yeri doldurulur, ya da doldurulmaz. Bu, gerçekte budalaca bir avuntudur. Kim kimin yerini tutabilir, kim kimin bıraktığı boşluğu doldurabilir? Hiç kimse tabii. Yeni bir Orhan Kemal çıkar mı? Neden çıksın hem, niçin çıksın? Orhan Kemal, Orhan Kemal'di, Orhan Kemal olarak kalacaktır. Yeni yazarlar, yeni hikâyeciler, yeni romancılar gelecektir elbet ama her biri kendi özümlemesinde, her biri kendi kişiliğinde, yine her biri kendine benzeyerek gelecektir. Başlangıç döneminde, o dönemin çiraklık yıllarında önden gelmiş ustaları andıran ürünler vereceklerdir. Olsun! Etki pencerelerini sınıksız kapamış bir yazar kişiliğini hiç bir zaman bulmamaya hükümlüdür. Diyeceğim, Orhan Kemal'in Orhan Kemal'liği hep tek kalacak, ustalığını da, kişiselliğini, kendine özgü roman dokusunu da kimselere bırakmayacak.

TÖRENLER yapay durumlar yaratır. Bakın törenlere, insanların maymunların ayrımlığını göremezsiniz. Hele bunların içinde ölü gömme törenleri gülücün gülücüdür. Yüzlerde uydurma bir asıklık, yapay bir üzüntü, yakıştırma bir hüznün. Sonra çiçekler, çiçekler, çiçekler. Bunların hiç birinin ölene bir yararı dokunmaz. İnsanlar bu tür davranışlarında çokluk kişisel geleceklerinin kişisel gömülme törenlerini görürler, kendilerinin öldüklerinde bu ya da buna benzer bir törenle gömüleceklerini düşlerler.

BU tür törenlere son yıllarda sıkça gider oldum. Çevrem giderek seyreliyor. Ölüyorlar, çekip gidiyorlar, insana tortulanmış bir yalnızlık kaygısı çöküyor. Yaşlanmak da bir kaygıdır. Yalnızlık gibi. Ama ölmek bir korku değildir. Yalnızlık ölümden de zorlu bir korkudur. Bunu başımıza geldiğinde siz de iyiden iyiye anlarsınız.

ORHAN KEMAL'e umulmadık bir kalabalık gelmişti. Her kattan insanlar vardı; onu sevenler, onu kıskananlar, onu sayanlar, onu sömürenler, sırtından dünyanın parasını kazananlar da vardı. Bu sonuncular söz olmasın diye törende boy vermişlerdi. Koca bir romanını yüzelli liraya satın almış yayıncıları, üzerine milyonları bina etmiş ama yazarına ancak o günün nafakasını lütfen vermiş filmciler vardı; ölüye sanki gerekliliği gibi yolladıkları çelenklerini yan gözle kolluyorlardı.

TÖRENE katılmış o kişilerin hiç biri yazarı yaşarken para verip kitabını satın almış değillerdi. Çelenk gönderenlerin hiç biri Orhan Kemal'in bir tek kitabını okumamışlardı. Ama ölü-

ce hepsi birden yazara sahip çıkmışlardı, yere göğe sığdırmıyorlardı hiç.

İLKEL toplumlardaki yazarın değişmez almyazısıdır bu. Toplum, yazar yaşarken hiç bir zaman ona sahiplenmemiştir. Çok değil, Orhan Kemal'in her yayınladığı kitap onbinin üstünde satmış olsaydı, bugün yaşardı o, ölmezdi; bunca yoksulluğun, bunca yoksulluklara verilmiş nice meydan savaşlarının karpuz kabuğundan madalyasını göğsünde taşımazdı.

BİZDE büyük yazar yetişmeyecek. Öyle uluslararası ünüler, her yazdığı gürtlütüler koparacak, yayınlandığı anda hemencecik başka dillere çevrilecek güfte yazarlar da çıkmayacak. Çünkü yazara öncelikle kendi toplumunun dört elle sarılması gerek. Toplumundan haberi bir yazardan toplumunun da haberi olmaz. Bu yapılmadıkça yazarla toplum birbirinden kopuk, birbirinden ayrı iki kutup olarak kalır. Bir yan artıdır, bir yan da eksi. Eksi ile artının ya da artı ile eksinin olumlu bir sonuç doğurduğu ise, görülmemiştir, görülmeyecektir.

ORHAN KEMAL öldü. Bu topluma bir ders olur mu? Aslında olmalı. Hiç bir yazar yaşarken Orhan Kemal kadar güçlü olamaz. Orhan Kemal gibi savaşçısı da çıkmaz.

«Bizde niçin büyük yazar yetişmiyor?» sorusuna geline; Orhan Kemal'den sonra artık bu soruyu birbirimize değil, kendimizeormalıyız. Kendimize, kendimize, kendimize, kendimize, kendimize, kendimize, kendimize!

YIPRANMIŞ MEKTUPLAR

Yipranmış mektuplar eski günlerin yaşadığı
Yabancı kalmış uzak yüzler şimdi
Kimliği göçmüş tarihleri sevgilerin
Işıkların gösterdiği yollar nere
Dostlar el salları anıların penceresinden
Dostlar yeri belli değil anılarda gerçek
Şarkısı tükenmiş eski günlerin
Yorgun ışıklarında yüzler titrek
Sokulmağa başlıyor bir acı ürkek
Sokuluyor yüreğe doğru adım adım
Kanı çekiliyor gibi damarların
Gençliğimi aradım.
Gençliğimi aradım.

Rauf AYBEY

ÇİLELİ SANATÇI

Sükrü Enis REGÜ

Orhan Kemal'i 1944 yılında Adana'da tanıdım. Ama nasıl ve hangi nedenle olduğunu şimdi pek iyi hatırlamıyorum. Kısa zamanda birbirimizle anlaşmış, dost oluvermiştik. Akşam üstleri Halkevi bahçesinde buluşur, şiir ve edebiyattan konuşurduk. Şair olarak o, en çok Nazım Hikmet'i severdi. Hikâyecilerden de Sabahattin Ali'yi... Bazen ben ona yeni yazdığım şiirleri, o da bana hikâyelerini okurdu. Çoğu onu dinlerken güçlü bir sanatçıyla karşı karşıya olduğumu düşünürdüm.

Bir gün ona, hikâyelerini neden bir yerde yayınlamadığımı sordum. Önce güldü, sonra «Yayınlıyacak yer mi var? Hem benim gibi bir adamın hikâyelerini kim basar» dedi. «Elbet basan bulunur dedim. Sen bana bir hikâyeni getir, bir deniyelim»

İki üç gün sonra küçük sarı defter kağıdına el yazısı ile yazılmış bir hikâyesini getirdi. Açtım baktım, «Uyku» adlı ünlü hikâyesiydi bu. O akşam oturup Yaşar Nabi'ye bir mektup yazarak hikâyeyi Valik'a yolladım. Birkaç ay sonra Orhan'ın hikâyesi o vakitler küçük boyda çıkan Varlık'ta yayımlandı. Dergiyi ona verdiğim zaman önce şaşırıldığını, sonra «Vay anasına, Demek kıymet bilenler de varmış» dediğini iyice hatırlıyorum. O günden sonra Orhan Kemal Varlık'a devamlı yazı yolladı.

1945'te ben Adana'dan ayrıldım. Birkaç yıl sonra o da İstanbul'a yerleşti. Bana ara sıra uğrar, şurdan burdan konuşurduk. Bazen yeni çıkan kitaplarını da getirirdi.

Fakat Adana'da olduğu gibi İstanbul'da da yoksuluk içindeydi. Hangi kaptı çalsa iş bulamıyordu. Bir defasında hiç unutmam, «Nedir benim çilem? Söz birliği etmişler gibi kimse bana iş vermiyor. Üstelik Babıâli patronları da sömürüyor insanı. İnanır mısın (.....) adlı kitabım için 150 lira verdiler. Ne yaparsın ihtiyacım vardı, kabul etmek zorundaydım» diye acı acı yakınmıştı. İstanbul gibi bir yerde altı kişilik ailesini yaşatmak kolay mıydı? Kalemle geçinmekten başka çaresi yoktu. Onun için ömrü boyunca çalıştı, kâh roman, kâh hikâye, kâh senaryo yazdı. Bütün zorluklara rağmen direnmesini bildi. Hiç bir zaman kötümser olduğunu görmedim. Hep iyi günleri bekledi. Zavallı Orhancığım, son yıllara kadar çilesinden kurtulamadı. Tam yüzü gülmeye başladığı, kendini bir parça rahat hissettiği sırada göçüp gitti.

Orhan Kemal çağdaş Türk edebiyatında gerçekçilik akımının en büyük ustasıydı. Bugün otuzu aşan roman ve hikâye kitapları, tazeliğinden hiç bir şey kaybetmeden, her gün biraz daha artan bir sevgiyle kuşaklar boyunca elden düşmeyecektir.

Hiç şüphe yok ki Orhan Kemal, bu kadar yoksulluk içinde yaşamamış olsaydı, belki de böylesine güçlü eserler veremeyecekti.

Çileli dostumun hatırası önünde saygı ile eğiliyorum.

HULT

Göçeriz kendi ülkemize buzullar gibi yalnız
Ama kalır büyük mermerinde izi düşüncenin
Tek aşk yaşar bu evrende ben hep böyle belledim
Ne de olsa HULT ağacındanız

Uç miho kuşu uç sen yönünü bilirsin
Ben türedim bir gecenin akarsularından
Ve yedi çağ bitirdim gül yaprağa değince
Sen benim yazgımdan başka şey değilsin

Bu bir çağ dışından seslenmedir ey benim dilim
Ey sözlerden ve sevgilerden kurduğum kâbe
Kökün dinmeyen devinimi yeraltı gecesinde
Ey horasan duvarların diplerinde durup beklediğim

Kurdu evrenimi bir gül bir ünlem ve sızan su
Emdim bütün sabahların sol memesinden
Tuttum dingin kanatlarını bir sesle yokluğun
Ey gök yüzü zamanında esen zencefil kokusu

A. Halim UĞURLU

Y
A
Ş
A
S
I
N

O
R
H
A
N

K
E
M
A
L
L
E
R

Desen: Meral Onay

Ölümden kaçmak olsaydı, Orhan Kemal ondan da kaçmazdı. Elli altı yıllık yaşamında bin yıllık çile çekti.

Halkın içinden gelip, Halkın içinde büyüdü. Otuzdan çok eser verdi. Sömürüye karşı olurken kalemini sömürmedi.

Gerçek Vatan severliğe, insanlarımızın acılarına eğilmekle varılabileceğine inandı.

Sınır tanımayan İnsan Sevgisi ile, sınırlarımızı aşan sevgiler kazandı. Saygılar gördü.

Aç kaldı, namuslu Sanatçı Onurunu zedeledi. Hastalığını gidermek için bile olsa Özgürlüğünden bir damla uzak yaşamadı.

Öne geçmek için değil, Topluma yararlı olmak için savaştı.

Bereketli toprak olmayı, dallarda meyva olmaya öngördü

Kutsal Özgürlük Savaşımıza yetişebilseydi, ilk Zafer bayrağını taşıyan değil, ilk ölenlerimizden olurdu.

Dünyamızın Orhan Kemal gibi Toplumdan alacaklı olarak ölmesini bilen gerçek insan sevgisi ile dolu namuslularına ne mutlu.

Orhan Kemal Sevgi,

Orhan Kemale Saygı.

Yaşasın Orhan Kemaller!

Orhan M. ARIBURNU

DİALEKTİK
DÜŞÜNCE

-IV-

Selâhattin HILAV

MANTIK'ta:

Mantık; matematiğin nicelik alanın da oynadığı rolü -genel olarak- düşünce alanında da sürdürdüğü savındaydı. Yani, düşüncenin içeriğini soyutladığından, usa sığır herşey için geçerli ve değişmez kurallara sağladığını da söylüyordu. Bu anlayışa göre, mantık kuralları hem zihin yapısına, hem de nesnelere özüne uygun düşebilirdi. Gerçi, bu kuralların bilincine varışımız deneyler yoluyla oluyordu ama, kurallar kendilerinde zorunlu olarak tüm gerçeklerle tüm düşüncenin deney öncesi koşullarınca kavranabiliyorlardı. Yani, kurallar özneye bağlı değillerdi..

Çağdaş bilim, KANT'ın anladığı, yorumlamaya çalıştığı türde öznelci değildir; düşüncenin deney öncesi biçimleri de düşünebilir deneysir. Zihinde; anlak kavramlar kurmak, mantık yapıları ve matematiğe yakın çerçeveler oluşturma geçerli bir olgu sayılmadığından, deney öncesi diye birşey yoktur.» (U. Filippi, Connaissance du Monde Physique, s: 306.)

Öte yandan, çağdaş bilim, düşünsel basamakların zihinde öncelikle tohumlaştığını söyleyen Descartes'in nesnel savlarını da benimsemez. Daha doğrusu «nesnelcilik»ini... Çağdaş anlayışa göre, -tüm bilgilerimiz gibisine- mantık da deneylerden gelmektedir. Oluşumu, matematiğin ve öbür deneyimsel bilimlerin tıpkısıdır. Kuralları, «kullanılan nesnelere varoluşsal yasalarından türemiştir.» (J. L. Destouches; Principes fondamentaux de Physique Theorique; s: 143.)

Demek ki, mantık da, «pozitif» ve deneyimsel bilimler kapsamına girer. Ne ki, bu yasalar, «fizikçi»nin ortaya koyduğu yasalardan çok daha geneldir. Gonsseth'in ünlü deyişiyle; «Mantık, herhangi bir nesnenin fizikiğidir.»

Mantıkçıların, daha doğrusu «lojistik»çilerin; mantığı «ampirik» köklerinden koparıp, salt bağımsız bir yöntem kurma çabaları, benzer çabadaki matematikçilerin bilimsel güdülerini andırıyor.

Böylece, zorunlu ve şaşmaz ilkeler değil, varsayımsal konular ve bunlardan çıkan sonuçları sağlanmak ana-amaç'tı. Ama, daha önce de söz konusu ettiğimizce, mantıkta gerçekleştirilmek istenen bütünsel bir belitleştirme de tıpkı matematiğe olduğu gibi doğal değildir. Nedeni de, her düşüncede, somut deneylerden gelen bir «artık», kaçınılmazca-sına kalabilmektedir...

Macarca aslından TÜRKÇESİ: Gabriella KALMAN — Hüsnü MENGENLİ

ÜÇ ÖKSÜZLER

— Nere gidirsiniz, üç öksüzler?
— Komarom'a, çalışmaya.
— Gitmeyin oraya, üç öksüzler,
Raslamazsınız iyi efendiye!

«Vereyim size bir kayın dalı,
Tıklatın mezarlığı »
— Kalk kalk, tatlı ana
Tüm gıysımız perişan, baksana!

— Kalkmam ki yavrularım,
Çökmüş gözlerim için,
Kurumuş ayaklarım,
Sel gibi akar gözyaşlarım.

Var üveyiniz,
Güzel bakar size

— Var gerçekten üveyimiz,
Ama hiç bakar mı bize?

Ekmek isteriz de,
Taş verir elimize;
Gıysımız değiştirir de,
Kan oturtur tenimize.

Başımız tarar,
Ama kan topuklarımızdan akar.
Etmediği komaz bize,
Kalk ana, gayrı gel evimize.

Komarom : Macaristan'da bir şehirdir.
Ballad'ın alındığı bölge : «Bihar» ili'nin
«Nagyszalonta» köyü.

Deneyden ödünç alınan ve gittikçe daha derin, karmaşık soyutlamalara uğratılan kavramların yordamıyla, gündeş deneylerden çıkardığımız mantıktan, bambaşka mantık yöntemleri üretilebilir. Benzeri bir örnek de verelim:

Türlü dillerin koşulları, olanakları, türlü MANTIK türleri, yöntemleri de kendiliğinden belirlenir. Diyelim Fransız dilinin Fransa içinde yeterli olduğu gibi; Aristo Mantığı da, içinde oluşturulduğu öz düzeyde yeterlidir. Şunu ekliyelim: Fransa çevresinden uzaklaşıldıkça, öbür dilleri de bilmek nasıl gereklyse, zihin, bambaşka gerçekler düzlemini incelemeye kalkıştı mıydı, ister istemez bambaşka bir MANTIK'a başvurması, ondan yararlanması zorunludur!

Klasik mantığın anayasalarını belirlediği nesne, aslında, büyük varlıklar evreninin nesnesidir. Demek ki, bu man-

tık türü, gerçekten biçimsel değildir; yani, düşüncenin yasalarını her türde içerikten bağımsız, özgür olarak belirgin kılmamıştır. Apayrı bir içerik sözkonusu olunca da, yine başka bir MANTIK gerekir. «Öyleyse, bir tek, evrensel mantıkla yetinmeyiz.»

Bilgimizin değişmez ve salt olmadığının apaçık ortaya çıkması, görecelik «karakter»ini böylece belirlemesi, bilgiler ve düşünürler arasında yeni tartışmaların, işlev tutumlarının doğmasına yol açtı. İşte bu tutumların genel adlandırılmasına «diyalektik» diyoruz.

Not : Yazar arkadaşımız, bu inceleme dizisinin kimi bölümlerini daha önce başka dergilerde yayımlamıştır. Bize verdikleri daha tüm, daha gözden geçirilmiş yeni çalışmasının ürünüdür.

GÜNOLA

Ben bir çiçeği sevince
Seni de seviyorum demektir

Ben bir bulutsuz göğe bakınca
Sana da bakıyorum demektir

Ben bir dönücü kuşun ardından el edince
Seni de bekliyorum demektir

Bir rüzgâr bir gelincik bir karınca bir arı
Ben de hep yaşıyorum demektir

Sonra sana sarılırınca
Sanki dünyayı kucaklıyorum demektir.

Desen: Tiraje

Nur TÜRETKEN

Amanın, aman!
Gündüzler birer gece, geceler zindan
Umutlarım, hazlarım,
Savrulup gidiyor, duman duman...

Küskün insanlar arasındayım
Gülmesini unutmuş, ağlamaklı
Dudaklarında aynı acıklı türküler,
Ve bakışlarında aynı elemeler saklı
Farkındayım...

Acıkmışlık okunur gözlerinde
Ve yüreklerinde susuzluk...
Gül bahçelerinde başlayan kavga,
Defne dallarında huzursuzluk
Eritir ruhumu dalga dalga...

Desen: M. Eloğlu

Aşksız olduktan sonra
Neyleyim böyle hayatı, neyleyim?
Bir garip kişiyim ANADOLUDA
Sevmezsem, sevilmezsem
Nasıl mutlu olunur, söyleyin

Efkârlarımla kadehler boşaldıkça
Gözlerim ıslanır, içim burkular.
Ellerimle sıkırmı yüreğimi hıncımdan
Yastığa gömerim dudaklarımı
Hiçkırığımı duyulur diye utancımдан
Kardeşler birbirini kesip astıkça
Tüm sevgilerin anası olan
Sevişmek bile bir suç sayıldıkça...

RESİM DİYE BİŞEY...

Metin ELOĞLU

Erkencecik, en verimli olabileceği döneminde apansız yitiveren dost Haşmet AKAL'ın bir özdeyişini anarak girmeyi yeğledim şu söyleyişe: «Öyküsüz resim, salt bir renk - çizgi kargaşasıdır, bir bulamaçtır giderek; nice tatlı olursa olsun, tez süre içinde hazmolunur, dışkılar!»

Anısdığımca aradan 25 yıl geçti bu sözleri önemsiyeli; ve de o yıllar, şimdileri «magazin» ressamlarınınkini andırır bialay «öykü - resim» yapındırmaya yeltenişime gülüyorum, gülüyorum toyluğuma...

ÖYKÜ - RESİM! Öykücü'lerin bile ÖYKÜ'den kaçındığı bir özgün döneme erdik. Şiir, «musiki»den, musiki; «şiir»den gitgide arınıyor.. Romansa hiç tadılmadık aşamalarda. Mimarlık bile, resimle, yontuyla olan eleleliğinden kopup, özgürce bir kimliğe bürünüyor. Eh, böyesine bir gidişatta tüm sanat dallarının öz mü öz olanaklar, özellikleriyle yetinme çabasında, resim'in öyküsel öğelerden medet umması ola cak şey mi?

Fi tarihinden kalma bir ta nım, bir kof kanı var ya: Sa nat bir güzelleme aracıdır; ras gele kişileri hoşlandıracak renkler, sesler, biçimler türe tebilme becerikliliği... Peki, us sal duyarlığa, bilince seslenen yönü, ödevi? Çit yok! İşte ilk kez buracıkta çimdikleniyor olağan sanatçı: Öyküsüz güze leme olamaz.. Ve de sonuç şu: Kupkuru, cılk, lafazan yapıt-

çıklar, işgüzarlıklar küme'si...

Bu değinmeden sekip, şu ana konumuza geliverelim: Özel likle RESİM sanatında köken- gerçekleri yansıtabilme koşu- ları, yönetimi hangi insanclı ya

da tinsel yaratım gücünün özel- liklerini taşır? Kimilerince; re- simde renkleme, çizgileme, bir anlamın istif dokusu, bilinçal- tı bir bir soyut - güç'ün buyru- ğundadır. İçgüdülerimizle bu

var kılar, içgüdülerimizle bu kâypakvarlığın tadına varır, yargularız onu.. Kısacası; iç acunumuzun somut yorumu- dur yaptığımız da, görüp, tat- tığımız da.. Bu oluşum, doğa yasalarına aykırı düşebilir de! Yani, tüm sanatçılardan ille de kendi acunlarının, özej yapı- nırmalarının sanatsal verileri- ni bekliyemeyiz! Doğal anla- mında yorumlanan geleneksel yapıtları ezberlemiş eleştirmen- lerin yargıları, değerlendirmen- leri yaya kalır bu çözüm cur- cunasında.. Niyesi de, kişisel, tinsel gereksinmelerin ya da bo- şanmaların tez çözümlenemez gizemlerindedir. Kimi kez, sa- natçıyı bir vurdumduymazlığa, uğraşına saygısızlığa bitiştirir bu durum; kimi kez de, ola- ğüstü bir sanatsal fıskırışın bantelidir.

Bu banteli basamak, us- dan önce duyarlığa çivilenmiş tir. Sanatçının dış'tan algıları- nı eler, yontar; tümleyip us'a yatkın bir düzeyde yeniden oluşturur. Bu yargımızda tam niteliğinde de birkaç ad vere- lim: Brughel, Lautrec, Cezan- ne, Pissaco, Matisse... Bu ad- ları çoğaltığımız oranda, bir- birlerine aykırılıklarının bir umulası yerde bitiriverdiğini de görürüz ki; bambaşka, geygeniş bir incelemeyi gerek- tiren bu konuyu şimdilik kur- calamayıp; yine ressamın ya- ratış tutkusundaki «kendince- liğin zorunlu nedenlerine eğile- lim: Acaba, soyut tasarıdaki bir tablo, başlangıçtaki özel-

HARCANAN BİR EY

Geri kalmış, milyonları okur yazar olmadığı ülke- lerde yazar, bir yandan yaşam savaşı verirken, bir yan- dan kişiliğini oluşturacaktır. Bu arada öğrenimi yarım kalacaktır. İstedikini okumak fırsatı bulamayacağı gibi, istedikini de istediği güçte yazamayacaktır. Ekmek Kav- gası'nın ağır yükü altında kalıp ezilmemek, ya da soy- suzlaşmamak, kişiliğini yitirmemek büyük dayanıklılık istemektedir.

Salt geçim ^{suçlu}üne düşen bireyler içinde ezilenler, vücut sağlıklarını olmasa bile hiç olmazsa ruh sağlıklarını koruyabilmektedirler. Ama yazar böyle toplumlar- da öylesine yalnız bırakılmıştır ki, vücut sağlığı bir ta- rafa, ruh sağlığını koruması bile mucizedir.

Altta kalanın camı çıktığı bir toplumda Orhan Kemal büyük yazarlığa ulaşabilmek için sağlığını harcamıştır. Onun erken yıpranması ve ölümü bu savaşın insanlık dışı şiddetini gösteren çok acı bir olaydır.

Kitle uyanıp yazarına sahip çıkmadıkça bu acı sa- vaş devam edecek ve daha çok yazarımızın başını genç yaşta, ya da çok şeyler beklediğimiz olgun yaşta yiye- cektir. Tevekkül içindeki kişilerin sandığı gibi sırası ge- lenin gitmesi değildir bu. Yazarlarımızın bu ölümlere başka açıdan bakması ve ülkemizde yazarlığın özlenen yere oturtulması için daha büyük savaş verilmesi, daha güçlü örgütlenmeye geçilmesi gerekmektedir.

Behiç DUYGULU

Sonu 15. sayfada

Başbaşa

CAHİT IRGAT ile ...

Doğumu Lüleburgaz'da, 1916 yılının 21 Mart gecesi. Babası subay. İlkokulu orada bitirdikten sonra, 1927'de Vefa Lisesi'ne giriyor. Ordan, Edirne'deki öğretmen okuluna. Reşat Nuri Güntekin, okul temsililerindeki başarısından ötürü, «aktör» lüğe yönelmesini salık veriyor. 1934'te başvurduğu Muhsin Ertuğrul ve Raşid Rıza'dan, öncelikle okulunu bitirmesi gerektiği öğütleniyor. Ve bir yıl sonra Raşid Rıza'nın Saray sinemasındaki O GECE adlı oyunda ilk rolünü alıyor. Nedir ki, küplere biniyor böyle bir «kötü uğraş» seçti diye ve «reddolunuyor.» Oradan Şehir Tiyatrosu'na geçiş. Yıl 1936 ve VARLIK'da ilk şiiri yayımlanıyor Cahit Saffet imzasıyla. O sıralar başkentte Devlet Konservatuvarı açılıyor; giriyor sınavlara, kazanıyor; tam 3 yıl en gözde öğrencilerden biri. Ama, ayrılmak zorunda kalıyor; hadi yine İstanbul'a, Şehir Tiyatrosu'na... İlk kez önemli rollere çıkıyor ve yanısıra YILMAZ ALI filmi çeviriyor. 1945'de de ilk şiir kitabı yayımlanıyor: «Bu Şehrin Çocukları». İlk eşi Prof. Mina Urgan'ı da o yıl tanıyor. «Gerî Dönmezsin» romanı çıkıyor öte yıl. Peşinden de «Rüzgârlarım Konuşuyor» adlı şiir kitabı. Paraca sıkıntılarını peşpeşe çevirdiği 3 film tavsiyor: İSTİKLAL MADALYASI, SENEDE BİR GÜN, UÇUNCU SELİM. Ve de hemeninden versin e.İni Paris! Charles Dullin'le, Louis Juvet'yle, Yonel'le, Chambreuil'le, Renoir'la, Blanchard'la dostluklar; bu sahne devlerinden çok şeyler öğreniyor. İstanbul'a döndüğünde «Rüzgârlarım Konuşuyor»un koşturmayaya uğradığını öğreniyor. Ve dâvâ sonucu 2 aylık «mahkûmiyet». Genel af imdadına yetişiyor. Evleniyor 1949'da. 1 yıl sonra da babası oluyor Mustafa'sının. Zeynep'inin doğumu ise 1953' de. Bu arada çıkan «Ortalık» adlı şiir kitabı yine mahkemelik oluyor. Sonuç: Suçsuzluk. Tâ 1964'e değin alabildiğine inşî - çıkışlı bir yaşam, uğraş serüveni; alkole düşkünlük, boşanma, hastaneler, bekâr odaları, yoğun bir yalınzlık... Neriman Akad'la evlendikten sonra duruluyor bu gidışat; ardarda başarılı oyunlar ve «İrgat'ın Türküsü» adlı yepyeni bir kitap. Şimdileri, Yorgun Atlar», «İnsan Kafesi»ni baskıya hazırlıyor, sahne ve film oyunculuğunu da aksatmasız sürdürerek...

— Cahit SAFFET imzasıyla yayımladığımız ilk şiirlerinizden bu yana 33 yıl geçti. Bu süre içinde romanlar, öyküler, tiyatro üstüne denemeler de yazdınız. Bu türlerdeki tutumunuza genel olarak bakıldığında; bir şaşmazlık, bir sıçramasız gelişim hemen göze çarpıyor. Kişisel olduğunca, toplumsal gerçeklere de acılı bir bakış, giderek edilgin bir karamsarlık, bakkınlık... Sahne oyunculuğu yönünüzde de bu tür kişileri benimsediğiniz

oldukça belirgin. Siz bu yöneme iten, oluşturan nedenleri, etkenleri tanımlayabilir misiniz?

— Sanattaki şaşmazlığımı seviyorum. Bilerem, isteyerek yapıyorum. Sanat şaşmazlıktır, kişiliktir bence. Ayrıca, sıçramasız gelişimime de inanmıyorum. Yaptığım, sanat açısından sıçramalı bir gelişimdir. Kişisel ve toplumsal gerçeklere acılı bakışım; bu kirlî ve rezil dünyanın acılı ve sancılı oluşundandır. Bakkınlık

2 sayı sonra, 4'üncü yayını yılmıza girerken, yine bazı gelişim tasarılarımız olacaktı. Ne var ki, «umudumuz kursağımızda kaldı»; Basın İlan Kurumu, Edebiyat — Sanat — Kültür dergilerine reklam karşılığı ödediği «aidat» bu aydan itibaren kesti. Bizlere bir «tebligat» yapılmadı. Gerçekçisini ve nedenini bilemiyoruz. Bildiğimiz birşey varsa, büyük güçlüklerle yayımlarını sürdürmeğe çalışan bu tür dergiler için, Basın İlan Kurumu'nun bu tuhaf davranışı, büyük bir darbe oldu. Pekli, yayımlarımızı durduralım mı? Türkiye'de hiç mi hiç, bir sanat ve kültür dergisi çıkmasın mı? Olacak iş mi bu?

Cumhuriyet'te sayın Rauf Mutluay'ın yazısı dışında, basın kuruluşları olsun, günlük gazeteler olsun, şu umarsız halimize değinmediler. Öyle bir or-

du tam içindeyiz ki, bağırırsanız da, yırtırsanız da, boşuna, sesinizi duyuramayacaksınız. Aslında yapılacak en iyi iş, «pes!» demek, «paydos!» etmek. Ne ki, bize yardımlarını esirgemiyen sanatçılarımız, sanatseverlerimiz, hele siz sayın okuyucularımız var. Karşınızda boyunlarımız hep bükük.

Dergiler, bir yerde, kurucularından-sahiplerinden çıkar — çıkışı; sızlerin olur. GÜNEY de öyle; sızlidir. Elbirliği ile, inadına yürütellim öyleyse. Abonemiz bitmişse yenilleyelim. Yeni aboneler bulalım. Öze reklamlar edineflim. Sanat dergilerini küçümseyen, önemsemeyen bayileri uyaralım. Ama mutlaka dergilerimizi yaşatalım; izlediğiniz dergi GÜNEY de olsa, başkaları da olsa...

S a y g ı l a r ı m ı z ı a .

tan çok, karamsarlık. Bir çıkış, bir kurtuluş yolu bulamayan çoğunluğun karamsarlığı. Gerçek değil mi yaşamamızın çıkmazları, rezilliği, ezilmişliği! Çoğunluk karamsarlığı değil mi? Sahne oyunculuğumda da bu tür roller verilmiştir çoğunlukla, değil mi? Sahne oyunculuğundan geliyor bu türü sevişim. Oysa her aldığım rolü benimseyerek yansıttığımı sanırım, oyunculuğun her türünde...

— İnşî - çıkışlı, çetrefil bir yaşam serüveniniz var. Nedir ki, bunca yıl için de mutlu, umutlu dönemleriniz de epeyce vardır elbet. Ama, şiirlerinizde bunların yoğun yankılarına pek rastlanmıyor. İzlenimsel, çoğu kez duygusal bir şiir'i yeğlediğinizde göre, bu noksanlığı nasıl yorumlayalım?

— Oyle, inşî çıkışlı bir yaşam serüvenim var. Nice sanatçının yaşamı da böylesine değil midir? Bunca yıl içinde, mutlu ve umutlu olmuştumdur elbette... Ama, çoğunluk mutsuz, umutsuz olunca, bu kişisel mutluluğun ne önemi var ki? Çoğu kez duygusal şiiri yeğlediğimi söylüyorsunuz. Duygusuzunu pek tutmuyorum ben. Bu duygusal şiirlerimde toplum da vardır çoğunlukla; toplumu kuran «kişi» de vardır...

— Çağımızda, özellikle ülkemizde şiirin gerçekten uyarıcı, ısıtıcı bir güç taşıdığına inanıyor musunuz? Gündüz şiir, salt aydınlarla seslenmiyor mu? Çoğunluğa, halka ulaşabilmesi için hangi öğeleri yeğlemeli? Nasıl?

— Şiir uyarıcı, ısıtıcı bir güç taşıyor elbet... Böylesi şiir ülkemizde de, başka ülkelerde de yazılagelmektedir. Ama, şiirin tek görevi «görevlilik» değildir. Öyle oluvince, şiirlikten çıkıverir şiir. Bunun en somut örnekleri nice usta şairlerde de görülmüştür zaten. Uyarıcı, ısıtıcı diye çırılçıplak şiirleri sevemiyorum ben. Hele kötü şair elinde çok çirkin oluyor bu tür uyarıcılık, ısıtıcılık. Yeryüzünde şiiri aydınlar okumuyor mu zaten? Şiir kitaplarının her yerde satış azlığı ispatlıyor kendiliğinden... Şiirin ögesi İNSAN elbette... İnsan'ın mutluluğa erişebilmesi için neler gerekiyorsa, sanatçının bunu yapabilmesi gerek. Ama, günümüz koşulları içinde nasıl gerçekleştirebilir bu? Eh, bu da yaratıcının o «özli güç»üne dayanır.

— Yeni çalışmalarınız, tasarılarınız? — Yeni çalışmalarım var: Bir şiir kitabım hazır ve bir de romanım. Şu ara bir oyun yazmaktayım.

— Tüm sanat yaşamınız boyunca hiç unutmadığınız bir anı?

— An'ıdan bol ne var? Ama, tümünün belline tekme vurmak gerek...

Eşlerinin Gözüyle: SANATÇILARIMIZ

NERİMAN IRGAT'ın gözüyle Cahit Irgat

Esmerce, Gözleri kımıl kımıl, Gülecece bir zekâ. Bu ikinci kez karşılıktır. Bu kez "mükrim." Bu kez evindeyiz ya... Cahit Irgat hiç katılmıyor söyleşimize; sözü genelleştirecek de, dün - doluş hoş - beşi şuracıfta getirmek gerekli, işle:

Nil METEOĞLU

— Eşinizin sanat ve yaşam serüvenini önceden izlemiş miydiniz? Bu açıdan genel izlenimleriniz nedir? Şu güzelim yanyanağa hangi nedenlerle EVET dediniz?

— Evet, gerek sinema oyuncusu, gerekse tiyatro aktörü olarak hayrandım. Devamlı olarak da seyircisi idim. Çok soruları da, onunla beraber olmak mutluluğuna eriştim.

— Irgat'ı — genel olarak — nasıl tanımlayabilirsiniz bugün? En belirgin özellikleri, kusurları nelerdir?

— Cahit, kişiliği ile son derece hassas ve karamsardır. Aynı zamanda çocuk ruhludur. Meselâ, çok önemsiz bir olay ile günlerce kendini üzdüğünü ve harap ettiğini yakından izlemiştir. Buna karşılık, onu ufak bir şey ile de sevindirmek mümkündür.

— ŞAIR yönü mü önemlidir sizce, AKTÖR yönü mü?

— Bence her ikisi de önemlidir. Günlük yaşantımız açısından oyunculuğu önemli ama, bir sanatçının kalıcılığı yönünden şairliğini yeğliyorum...

— Evliliğinizden buyana Irgat'ta neler değişti, olumlu ve olumsuz olarak? Bu değişimlerde hangi somut «faktör»ler rol oynadı?

— Cahit'le evliliğimin ona birçok şeyler sağladığına eminim. Bir yerden sonra, yalnızlığı sevmiyor; zaten aslında mazbut bir ev erkeğidir. Ve bu, evliliğimizin onu eve bağladığı, şairliğinin yanısıra oyunculuğunun da daha verimli olduğunu görüyorum.

— Eşinizin oldukça fırtınalı bir geç-

mişi var. Bu geçmiş, sizi tedirgin eder mi? Birlikteliğinizde gerçek mutluluğunuzu sağlayan ana nedenler?

— Hayır, hiç tedirgin olmadım. Yalnız, ona bu geçmişini unutturmaya çalıştım. Zaman zaman da, o günleri hatırlayıp üzüldüğünü görürüm ve ona şimdiki hayatı ile mukayese ettiği zaman, ne kadar mutlu olması gerektiğini hatırlatırım...

— Kimi sanatçı eşleri, bir «sanatçı» ile yaşamının güçlüklerinden yakındılar. Kişiyi göre başka başka yorumlanabilecek bir yargı bu. Sizce, evliliğin yapıcı ya da yıkıcı etkenleri ne olabilir, bir sanatçıda? Bir başka deyişle, bu tür bir bağımlılık, sanatçının verim, yaratım gücünü, yeteneğini örseleyebilir mi?

— Bir sanatçı ile yaşamının — bir bakıma — zor olduğunu kabuğ ediyorum. Bizlerden ayrı bir yapıdadırlar ve onları anlamak her zaman kolay olamaz. Kaprisleri olur ve o yönlerine karşı çıkmak bence hâttadır. Bu gibi tepkileri evliliğimizin başlangıcında ben de gösteriyordum ve Cahit üzerindeki olumsuz etkilerini de gördüm. Oyun gücü azalıyordu. Bunun nedenlerini ilkten seze miyordum; sonraları, hâttanın bende olduğunu anladım. Kanı'mca, bir sanatçıya anlayış göstermek gerekir ve bu tutum onun işinde verimli, evinde de mutlu olmasını sağlar.

— Eşinizle ilgili en unuttuğumuz bir anı?

— Anlatayım; 3 yıl önce Gen-Ar Tiyatrosu ile turneye ben de katılmıştım. Cahit, ille de Karadeniz'i görmemi istiyordu. Oynadıkları oyun, Nâzım Hikmet'in YOLCU'suydu. Trabzon'a vardığımızda, sözde, Trabzon valisi oyunun oynanmaması için emir vermiş. Nedeni de Nâzım Hikmet'in komünistliği! Vali yerinde arandığında, hep yok deniliyordu. Morali bozuldu oyuncuların. Otelci de dışarı çıkmamızın sakıncalarını söylüyordu boyuna. Kapanıp kalmıştık. Oysa Cahit, böyle sus-pus oturacak insan değil; bana «Yürü, yemeği dışarda yiyeceğiz.» dedi. Çıktık. Çıkar çıkmaz da, etrafımızı bir sürü çocuk ve yeşil bere-liler sarıverdi; ellerinde irilli ufaklı taşlar... Ben korkudan Cahit'in koluna asıldım. O ise: «Hiç sesini çıkarma, yürü-yelim» dedi. Biz sakin yürümeye çalışırken, ötekiler ardımızdan «Komünist... Çünkü sanatçı yaratıcıdır; dolayısıyla, komünist!» diye bağırıyorlardı. Fakat taşlamaya cesaret edemediler. Sonradan öğrendik ki, hepsi belli kişilerce para ile tutulmuş. O günkü korku ve heyecanımı unutamam...

«IRGAT»lar Foto: A. Güler

Mitolojik öykü.

İLÂHLAR İLÂHELER DÜŞÜNDÜ

Nedim ORTA

Ben, bakışlarına güzellikler ekleyip çıktım, Parnasse Dağı'nın eteklerini yalıyarak düşüncelerin doruğuna.

Ey, bir çayır yeşilli gözlerinde masallar duran. Öyle delice gülmele-ri bağdaştırdım kınamalarla.

Üzerimde bir tutsak eksinlik.

Durup bir saçın rüzgârına, ayıpları örtmeliydim ellerimle. Sonra bir yabancı gibi tedirgin beklemeliydim...

Beynimdeki kurt öylesine garipsi, bir ilâhenin göğüslerini düşünüyordu. Dudaklarından bir gülüş düştü o bilinmeyen gözlere. Söyledim içimden geldiği gibi:

Bir beyaz güvercinin kanatlarını verin gülüşleri seven Afrodit için... Evrene bir ıslak karanlık çökmüştü. Aynalarda gözlerimin büyüdüğünü, saçlarımı uçar gibi gördüm. «İlahlar onu korusun» Her şeyi unutup sorumsuz bir hayata yönelmeliydim. Öylelesine sorumsuz gözlerim olmalıydı.

Ve sonra, bir bir yaşamayı, yırtıcı yürekleri, gözyaşlarını, ellerin çişidini görüp sünger örneğin içmeliydim...

Gecenin yalnızlığı bitiyordu. Horoz sesleri yıldızları uğurladılar, sonra gellip kulaklarına: «cıvı cıvı bir gün başlıyor» diye fısıldadılar.

Dudaklarımı yer yer bir türkü ıslatıyordu. Bakışlarımı düşüncelerin doruğundan alıp yeryüzüne saldım.

Ah Afrodit, beynimdeki kurt öylesine garipsi, Brak beni çocuksu arzuların kucağına. Brak bir ne kadarı belirsiz tohumlar yeşersin ki, güfler bir çukurlaşsın yanaklarda...

A N N F M E

II

Bir ev ekmeğince
Güzelsin anneciğim
Ve çocuk gözlerinle
Evren hoşnutluğuna dayanır.

Türkülerin benzer
Tellikavağın masallarına
Hani gün doğarken donanır
Bir oğul uğultusuna...

Miskler gibi kokarsın
Tarçın ve süttün
Saydam yüreğinin tazeliği
Bütün eve yayılır.

Ve güz nice yumuşaktır
Uzun saçlarının çevresinde
Saatın son kurmuru sana
«Hoşca kal» dediğinde...

Maurice CAREME
Çeviren: Halil KOCAGÖZ

İbrahim Akdoğan

ORHAN KEMAL'İ

Anlatıyor...

Orhan Kemal'i nasıl ve ne zaman tanıdım?

Yıl 1933 — 1934. Adanada Eskilstasyon yanındaki Tırpani Fabrikası Sahibinin Konağı olan kız erkek karışık muhtelit ortaokuldayız. Asıl adı «Raşit» olan Orhan Kemal, işte bu ortaokuldan arkadaşım. Kendisi güzel, yakışıklı ve tertemiz giyimliydi. Saçları kıvrıkcık briyantünlü pırl pırlıdı. Tam anlamıyla güzel ve yakışıklı bir çocuktur.

Okulda daha çok top oyunu ile ilgi çekiyordu. Kendisi de böyle şeylere düşün görünüyordu.

İlk dikkatimi çekti:

Bir gün ortaokulun avlusunda teneffüs gezintisi yapıyorduk. Düşkün kıtlıklı bir arkadaşımıza bir başka arkadaş satışı ve ona hakaret makamında «Kürt!» dedi. İlk defa dikkatimi üzerine çeken Raşit, hiçbirimizin müdahalesine meydan vermeden hakaretçiye: «Sen kime kürt diyorsun? Sen nesin yani?» diye bir çıkış yaptı.

Orhan Kemal bu müdahalesi ile bu günün temelini atmış oluyordu. Evet, hiçbir ayırım yapmadan insan sevgisinin ilk belirtileri kendisini bu şekilde göstermişti.

Ortaokul son sınıfında Türkçe dersimize Arif Nihat Asya gelirdi. Bizi edebî sohbet ve münazaraya hazırlardı. Raşit'in o sıralarda o bezlerde tarağı yoktu. Onun canı ruhu toptu, koşmaca koşturmacaydı.

Ortaokuldan sonra birbirimizi kaybettik. Anlaşılan o, sürgünde olan babasının yanına Beyruta gitmişti.

Yıl 1937 — 38. O zaman 7 Gün adında bir dergi çıkıyordu. Bir gün baktık bu derginin genç istidatlar sütununda bir şiir. İmza Raşit Kemalî. Bunu başka şiirleri izledi. Hani dikkati çekecek şiirlerdi de.

Neden sonra sesi soluğu kesildi. Bir duyduk ki Raşit hapis olmuş ve Bursa hapisanesine nakletmiş.

Yıl 1946. Ben askerliği bitirmiş Adanaya gelmişim. Belli bir işim yoktu, boştaydım. Raşit o zaman Verem Savaş Derneğinde çalışıyordu. İfadesine göre, onun o işten atılması için Verem Savaş Derneği içten ve dıştan büyük tazyik görüyordu.

Bir gün Raşitle buluştuk. Bana bайдan geçenleri anlatacak. Kuruköprüde Yüksek kahveye gittik. Bu kahve o zaman İşçi, İrgat ve İşsizlerin gelip tünediği yerd. Bir köşeye oturduk. Garsonu çağırıldı. «Bir marifet göster» dedi. Garson kırk yıllık sazendeymiş gibi, di- liyle, dudaklarıyla başladı Darbuka, saz, Ut ve keman sesleri çıkarmaya. Ve sonra kahve ocağına döndü: «Limonata

iki!» diye marifetlice bağırdı.

Orhan Kemal böylece halkın toplu olduğu yerlerde gizli istidatları eşeleyip buluyordu.

Evet, Raşit'in babası Av. Abdulkadir Kemali Bey, Serbest Fırka zamanında gerek kurduğu partisi ile ve gerekse çıkardığı gazetesıyla o zamanki iktidarı fazlaca yıpratmış olduğundan tevkif edilmemek için yurt dışına kaçmış ve böylece yüzellilikler listesine karışmıştı.

İdareye karşı Raşit'te ilk tepki:

Halkevlerinin en revaçta olduğu zamandı. Gençler akın akın Halkevlerine gidip sevdikler kolları üye oluyorlardı.

Kalabalık bir gürup içinde Raşit te sevdigi bir kola kaydını yaptırmak için sıraya girmişti. Fakat bir el onun yakasından tutmuş sıradan çıkarmıştı.

Bir sürgünün çocuğu olmak acısı bu suretle Raşit'i sarıyor. Memnunsuzluğu böylece başlıyor idareye karşı.

Bu hal, şiir yazdığı zamana dek sürer. Tam bu sırada Raşit askere alınır. Vatani görevini yapmak için silâh altındadır.

«Sağda solda şiirlerim çıkıyor. Etraftan beni poppoplıyorlar. Hani birşeymişim pozisyonundayım. Beni şişiren bir gürup var etrafımda. Beni içiriyorlar, söyletiyorlar. Bana ne olduysa bu içki ve söyleşme zamanında oldu.

Sarhoşluk anında ulu orta birşeyler söylemişim. Ertesi gün kendimi askeri savcıda buldum.

Bana komünistlik isnat etmişlerdi. Ben propoganda yapmışım, ben komünistmişim. O zamana kadar Komünistliğin «K» sıni bile bilmiyordum. Bana 5 yıl hapis cezası verdiler. Adana Cezaevinde yatıyordum. Bir gün düşündüm: Ulan Raşit, dedim, nasıl olsa damgalandın. Gel hapisliğini Bursaya kaldırt.

Bursaya gittim. Nazımla buluştum. Nazım; «Şiiri bırakacaksın, Fransızcaya çalışacaksın ve Hikâye yazacaksın» dedi. Dedigini harfiyen yaptım. Senin anlayacağın bilmediğim çok şeyleri bu sayede öğrendim. Komünizmin «K» dan «izm» ine kadar hepsini öğrendim...»

Evet, Raşit bilmediği çok şeyleri öğrenmeye, zamanın kötü tutucuları tarafından zorlanmıştı.

Bu zorlayış, bize büyük bir Hikâye ve Roman yazarı olan Orhan Kemal'i yarattı. Hani boş dememişler: «Bir musibet bin nasihattan evlâdır.» İşte Raşitte böylece «kadirten lutfе uğramış» oldu.

Buluştuğumuz zamanlarda, b. kara- canın ürkek bakışlarıyla etrafı kolaçan eder, «İbrahim, bak aynasızlar peşimizde. Benim için sana bir zarar gelmesin, hadi ayrılalım» derdi.

Gravür: Sefer Öztürk

Ben de, «Bırak allasen Raşit! Biz edebî konuşmalar yapıyoruz. Bana ne gelecek bu konuşmalardan» der, aynasızların gözü önünde inadına gezintilerimizi sürdürürdük.

Neden sonra tekrar rastladığımda: «Nerdesin? Görmemezliğe geliyorsun bakıyorum» derdim.

«Sen, derdi. Hiç alınma bundan. Bazan gözünün içine baka baka görmüyorum seni. Sebep, malum. Aynasızlar. Benim yüzümden sana bir zarar gelmesin.»

Evet, Raşit Siyasi Polis tarafından daima takip altındaydı. Dostlarını, arkadaşlarını gördüğü zaman, onlara zarar gelmesin diye görmemezlikten gelirdi.

Bu hal psikolojik hüllere aykırıydı. Raşit'e bunu yaptıran insanlığıydı ve insanları küll halinde sevmesiydi.

Bu sevgi onu Cumhuriyet Türkiyesinin en büyük Hikâye ve Roman yazarı yaptı.

Orhan Kemal, Adana'da uzun yıllar Milli Mensucat Fabrikasında işçi ve memur olarak çalıştı. Türk işçisini bu vesile ile yakından çok iyi tanıdı. Türk işçisini en iyi bilen ve işliyen bir sanatçı oldu.

Kalbinde kin yoktu. Adananın şetteli küfürleri onun ağzında lokum gibi tatlılaşır.

Rusya dönüşünde Babıâlide ayak üstü bir sohbet; sağına soluna baktı. «Sana; dedi Adana ayağı bir küfür... Laan Hirpool. Senin Allahın horozunu yerim...» Gülüştük. Sordum:

«Nasılın?»

«Eskiden gibi çalışmıyorum, dedi. Eskiden birkaç saat çalışır yorulmazdım. Şimdi hemen bir saatte yoruluyorum. Bana bir Sekreter lazım. Avrat almaz ki!»

«Yakında gideceğim» dedi. Bu gidiş, sonmuş meğer.

Orhan Kemal çok yazarlardan farklıydı. Birçok yazarlar vardır ki yazar olmuşlardır da Adam olamamışlardır. Orhan Kemal büyük bir edebiyatçı olduğu halde, büyüklük taslamadı. «Benim» demedi. Ölünceye kadar insanlığından te- vazuunda hiçbir şey kaybetmedi.

Boşuna dememişler «Asıl azmaz, bal kokmaz» Aileden asil olan Orhan Kemal, sonradan görmüşler gibi hiçbir zaman azmadı. O bal gibiydi gittikçe tatlandı ve kokmadı.

O ölmedi. Onu çileleri bir kurt gibi kemire kemire bitirdi.

Orhan Kemal'in ölümüne yandım. Dumanım tütüm tütüm. Acısı içimde alev alev...

Umit Yaşar'ın

ORHAN KEMAL'le

Yaptığı bir konuşma (1962)

Yıllarca önce Adana'da tanışmıştık, Orhan Kemal'le. Vartık'ta birbirinden güzel hikâyeleri çıkıyordu o zaman. Tamışmamızdan kısa bir süre sonra Baba Evi adlı romanı yayımlandı. Orhan Kemal, Türk Edebiyatı'nda emin adımlarla yürüyordu.

Şimdi, adlarını bile hatırlıyamadığı otuza yakın eserin ünlü bir yazarı olarak karşımdaya... Geçmiş günleri andıktan sonra, günümüzün bu değerli romancısı sorularını cevaplandırmaya başladı:

— Hayatınız hakkında kısaca bilgi verir misiniz?

— 1914'de Ceyhan'da doğmuştum. Babam Abdülkadir Kemalî. Birinci Büyük Millet Meclisinde mebus. Adliye Müsteşarı, hatta vekili, politikacı bir avukattı. Annem öğretmenmiş babamla evlenmeden önce. Babamın yoğun politika havası içinde yetiştim. Yani yetişmemde okuldan çok babamın büyük rolü vardır. O kadar ki, beni oyuncaklarımdan alıkoyup, sırasında döverek okutmuştur. Okul öğrenimim uzun değildir. Ortaokulun son sınıfına geçtiğim yıl, babam da siyasi bir maceranın peşinde Suriye'ye kaçtı. Ben de fırsat bu fırsattır okulu bıraktım. Hadi futbol peşine. Futbol ve bir takım gençlik aşkları, kana kana hayatı yaşama, çeşitli yoklukları tatmak, ama bütün bunlarla beraber, geceleri babamın aşladığı bir alışkanlıkla okumak, usanmadan okumak... İşte gençlik yıllarımın özeti. Bir çokları gibi bu işe önce şiirle başladım, ama itiraf edeyim çok kötü bir şairdim. Fakat ben bunun farkında değildim. Tesadüfen tanıdığım, ünlü bir şair bana bunu kabul ettirdi. Dost olduk onunla ve beni hikâye yazmaya itti. Bildiğiniz gibi on yıldır da İstanbul'da hayatımı yaşıyorum. Ha, az daha unuttuyordum. Evliyim. 5 çocuğum var. Altıncısı da yolda.

— 10 yıldır İstanbul'dayım, dediniz. İstanbul'da aradığımızı bulabildiniz mi? Romancı gözüyle nasıl buluyorsunuz? Seviyor musunuz bu şehri?

— Hele ilk seneler hayli sardı beni İstanbul. Sonraları doydum. Geçim zorlukları istemiyerek de olsa doyurdu beni. İstanbul'u çok seviyorum. Çünkü İstanbul'da memleketimin her yeri, her

şeyi var. Fakat hiç bir yerde İstanbul yok.

— Bu güne kadar yazdığınız roman ve hikâye kitapları hangileri? En çok hangi kitabınız seversiniz? Üzerinde çalıştığınız yeni bir eseriniz var mı?

— Ekmek Kavgası (Hikâyeler), Baba Evi (Roman). Avare Yıllar, Murteza; Cemile, Bereketli Topraklar Üzerinde, Sarhoşlar (Hikâyeler), Çamaşırıcının Kızı (Hikâyeler), Grev (Hikâyeler), Arka Sokak (Hikâyeler), Kardeş Payı (Hikâyeler), Dünya Evi (Roman), Suçlu (Roman), Vukuat Var (Roman) Hanımın Çiftliği, Gurbet Kuşları, Eskiçi ve Oğulları... Hatırladıklarım bunlar. En sevdiğim romanım da Eskiçi ve Oğulları'dır.

Bu yakınlarda Kanlı Topraklar adını verdiğim bir romanı bitirdim. Cumhuriyet'te tefrika edileceğini umuyorum. Bir kaç cilt olacak basılınca. Bir de bir kitabevi için yeni bir romanı bu günlerde bitirmek üzereyim. Elde yayınlanmayı bekleyen iki de hikâye kitabım var.

— Roman ve hikâye sanatı üzerine neler düşünüyorsunuz? Genç romancı ve hikâyecilere neler tavsiye edersiniz?

— Bir romancı bence çok çok okumalı ve kendini yetiştirmek için ne gerekiyorsa yapmalıdır. Her yönüyle hayatı yaşamak, sevmek güzel şey. Fakat bir romancı olmak için yeterli değil. Romancının her şeyden önce derin bir kültürü ve belirli bir dünya görüşü olmalıdır. Büyük bir kaabiliyet bile kültürle beslenmezse gelişemez. Çünkü sanatçı duyduğu kadar duyurabilen insandır. Has bir sanatçı kendinden öncekileri de bilir, fakat taklit etmez.

— Dünyada ve bizde sevdiğiniz romancı ve hikâyeciler?

— Bir çok var. Şu anda aklıma gelenler: Çehov, Cervantes, Mark Twain, Balzac; Stendhal, Dostoyevsky, Steinbeck, Gorki; Zola.

Bizden: Nâbîzade Nâzım, Halit Ziya Hüseyin Rahmi, Sebahattin Ali, Sait Faik dinamızın ve canlılığıyla, aydınlık havasıyla Yaşar Kemal...

— Roman ve hikâyelerinizde yarattığınız tiplerden en beğendiğiniz hangisi? Ve hangisinin yerinde olmak, hayatını yaşamak isterdiniz?

Kasım 1962

Foto: A. Güler

— Gerçekçi yazar, hayatın içinde tanıdığı tipleri bir maksat için romanına aktarır. Maksadı, bu insanların daha iyi, daha mutlu olmalarını arzulamaktır, tıpkı doktor gibi. Önce teşhis eder hastalığı, sonra reçete yazar ve tedaviye geçer. Bu açıdan en sevdiğim tip Murteza'dır. Çok acıyorum ona. Başkalarının arabasına koşmuş fukara, koşup durur.

Orhan Kemal'in yerinde olmak isterdim. Ama dur dur, şu anda Yaşar Kemal'in yerinde olmak isterdim.

— Neden? Açıklar mısınız?

— Şu anda Avrupa'da da onun için.

— Peki, siz Türkiye dışına hiç çıkmadınız mı?

— Kıyılarımda dolaştım. En çok görmek istediğim yer Paris ve Londra'nın bit pazarları. Bir de Amerika, Rusya ve uyanan Afrika'yı görmek isterdim.

— Roman ve hikâye dışındaki uğraşlarınız nelerdir?

Film senaryoları diyeceğim ama bunları pek önemli bulmuyorum.

— Son olarak kendinize bir soru sorup cevaplandırmanızı rica etsem?

— Roman ve hikâyelerim üzerinde gereken titizliği acaba gösteriyor muyum? Cevap: Hikâyelerimde evet. Romanlara gelince, bütün iyi niyetlerime rağmen, gönlümce aşırı bir titizlik gösteremediğim itiraf ederim.

olan-biten

Amerika'da dünya edebiyatı konusundaki bellibaşlı birkaç dergiden biri olan **Literature East and West** (Doğu ve Batı Edebiyatı), son sayısında, **Orhan Veli Kanık**'tan 11 ve **Fazıl Hüsni Dağlarca**'dan 16 şiirin İngilizcelerini yayınlamıştır. Çevirileri, Princeton ve New York Üniversitelerinde Türk dili ve edebiyatı profesörü olan **Talât Salt Halman** yapmıştır.

Uzun yıllardan beri yayınlanan dergi, Türk şiirine ilk defa geniş yer vermiş olmaktadır.

Sayın Halman, haftalarca süren bir hastalıktan yenile kurtulmuş. Güney adına «geçmiş olsun» derken, bize Amerika'dan haberler, yazılar ve çeviri şiirler göndereceğini okurlarımıza duyurmaya isteriz.

Bulgaristan'ın Slançev Briag şehrinde düzenlenen 6. Uluslararası müzik yarışmasında **Esin Afşar**; Bulgar **Bisser Klrov** ve

Amerikalı zenci **Elain Delmar**'dan sonra; **Selmi Andak**'ın bestelediği **Metin Eloğlu**'nun «Gurbet Yorgani» ile 3'üncülük ödülünü kazandı.

Tanınmış ressamlarımızdan **İhsan Cemal Karaburçak**, 10 haziran'da Ankara'da öldü. 1898'de İstanbul'da doğan Karaburçak, bir süreden beri rahatsızdı.

Türk Basın Birliği kongresi 6 haziran günü Hilton Oteli'nde yapıldı. Tartışmalı ve çekişmeli bir hava içinde geçen kongre

sonucu Genel Başkanlığa **Hayrettin Erkmen**; Yönetim Kurulu'na ise: **Tacettin Atatüre**, **Bedrettin Neidik**, **Hüseyin Günaydın**, **Halls Evrenos**, **Özden Cinman**, **Şakir Palancıoğlu**, **Samim Tara**, **Cengiz Kızılsecer** seçildiler. Güney adına başarılı bir çalışma dönemi dileriz.

Ressam Ali Demir, 23'üncü açık hava sergisini, Beyoğlu'nda bir bankanın önünde açtı. Açık hava sergileriyle geçimini düzenliyen sanatçı, bu kez de, 44 tablosunun satıldığını söyledi bize.

NAMUSLU BİR SANATÇI GİDİVEREJİ SESSİZCE

Çile çekmeden, kavga vermeden; halkın, ülkesinin sorunlarına, mutsuzluklarına ortak olmadan, gerektiğinde toplumsal yaşamda eyleme katılmadan gerçek sanatçı olunmaz elbet. Ülkemizde yok mu böyle sanatçılarımız, olmamış mıdır hiç? Var, olmuştur. Hem de o kırsal dönemin, o baskılı, yoz, dar dönemin etkin olduğu günlerden gelmiş birçok sanatçılarımız olmuştur. Az mı çekmişlerdir şiirlerinin, öykülerinin, romanlarının, yazılarının çilesini. Az mı yatmışlardır o karanlık hapisanelerde. Az mı izlenmişlerdir suçlularına. Sanki bu ülkenin insanları değillerdi onlar; sanki kalemlerini bu ülkenin insanları, sorunları için sivriltilmemişlerdi. Oysa namusluydular, halkın içinden gelmişlerdi, onun için halkçıydılar; toplum kesitlerini biliyorlardı. En saygın kişilerdi aslında onlar. Güçlüydüler, gerçekçiydiler, insancıldılar, sorunların içindeydiler, devrimciydiler. Bu muydu suçları? Ama on-

Oğuz TÜMBAS

lar, o insan kişiler gene de yılmamışlardı kavgadan, gene de kaçmamışlardı sorunlardan ve de halklarından. Görevlerini biliyorlardı, sorumluluklarını biliyorlardı; çağlarının bilincindeydiler, ülkesini ve halklarını seviyorlardı çünkü.

İşte böylesine zorlu dönemlerden kavgaya vererek gelmiş sanatçılarımızdan birisi de Orhan Kemal'di. Yaşam kavgası ırgatlıkla başlamış ve de bu kavga türlü kaygılarla sürmüştü bugüne dek. Açlıkla, yoksullukla kimi zaman, mücadeleyle; ama gene de onurla, insanca. Hep izlenmişti, evi aranmıştı, hapisanelerde yatmıştı. Ve bu çileli adam, bu onurlu namuslu insan adam bir ilkyaz günü gidiverdi halkın arasından sessizce, yapayalnız. Artık kimse bir suç gibi izlemiyecaktı onu, evi aranmıyacaktı, hapisanelerde yatmıyacaktı, dar kafalılardan başına dert (!) olmıyacaktı. Rahat olabiliyorlardı artık onlar da!..

Türk toplumu bir namuslu, bir efendi, samimi, güçlü, saygın yazarını yitirdi işte. Daha yazması gerekenleri yazmadı, daha doyamadan yaşama, daha ülkesinin mutluluğunu, halkının onurlu yaşamını göremeden... Ne ki, yazdıkları kalmıştı dipdiri ve de insanlığı, halklığı, dostluğu, soyluluğu...

Türk toplumunun her kesitini tanıyan bir romancı Orhan Kemal. Önce ırgatlıkla başlamış yaşam kavgası ve de sürmüş bu kavga ölene dek, ödün vermeden hem de. Yaşamış ve de yazmış... Yazdıkça güçlenmiş, yazdıkça yücelmiş. Ama alçak gönüllülüğünü yitirmeden sapmadan...

Haber Ajansları onun ölümünü birkaç satırla vermiş: «Orhan Kemal Sofya'da vefat etmiştir» Başka... başka bir şey yok. Hepsini o kadar mı? İlgilenen bile olmamış Dışişlerinden. Namuslu olmanın, insan olmanın, gerçekçi olmanın ve de özgün sanatçı olmanın karşılığı mıydı bu? Dış ülkelerde bile okunurken, saygı duyulurken, sevilirken; kendi ülkesinde böyle karşılık mı görmeliydi? Ne acı, ne basit şey bu. Utanmak gerekir. Ama kim utanacak?

O'na saygı dopdolu...

Edebiyatın, en güzel eğitim araçlarından biri, hatta başlıcası olduğunun tartışılması her halde artık yapılmamalı. Zaten «konumuz», okul çağlarında, veya bir dalda diploma elde edinceye kadar geçen sürede bize yararlı olan «edebiyat» değildir.

Yine, kişiye güzel konuşmasını, iyi düşünebilmesini, yaşıntılarımızı veya doğa'nın güzelliklerini değerlendirebilmesini öğretmesi de bir yana.

Biz, edebiyatın kişiyi, dolaşısıyla toplumu, sınırlı bir yaşantı parçasında değil de, başından sonuna kadar etkileyen yönünden söz edeceğiz. Onun türlü gerginliklerini çözebilen, ona huzur sağlayabilen yönünü belirlemeye çabalayacağız.

Başka bir deyimle, kişinin ruhsal gerginlik ve bunalımlarını çözerek, onun benimsemeyen erdem ve ahlak ölçülerine daha rahatlıkla uyabilmesini sağlar edebiyat.

İnsanlar ne çekerlerse, doyumlanmadan içlerine tıkmış oldukları, bastırdıkları istediklerinin, özlemlerinin, tutkularının, ruhlarında yarattığı gerginliklerden çekerler. Bu yüzden kişi, yaşantısında, bunalımlarını çözebildiği oranda mutludur. Kişiyi, özlediğinin gelmemesi, gelmesini var olmasını istediğinin gelmesi, yitirmekten çekindiğini yitirme korkusu mutsuzlaştırır. Dolayısıyla ruhsal bir bunalım ve gerginlik duyarız.

EDEBİYAT VE EGİTİM

Celâl ARABACIOĞLU

Madem ki herşeyin istediğimizce olması elimizde değildir, öyleyse birçok duygu ve özlemlerimizi içimize bastırmak, tıkmak zorundayız. Ve de böylece bir gönüt doygunluğu sağlamadan içimize attığımız özlemlerimiz, gönül yaralarımız ruhumuzda bir tepki yaratmadan sonuna dek kalır mı içimizde? Kalmaz elbet. Çoğu zaman düğüm düğümlenir de gırtlakımıza, nice zaman sonra nedenini, niçinini çözemediğimiz türlü ruhsal gerginliklerle, bunalımlarla ortaya çıkarılır.

İşte bu yük ve gerilim, kişilerin kültür düzeylerine, uygarlık açalarına, ve düşünce yetilerine göre, türlü biçimlerde boşalır. Ve de zaten kişi, ruh sağlığı için boşalmak zorundadır.

Önemli olan çoğu zaman kişinin duygularını içine bastırmasının farkında olmamasıdır. Geriliminin gerçek anlamını ve nedenini bilmemesidir.

Üstelik bastırmaya uğratan duyular, kendilerini açıkça ortaya koymazlar. Çünkü her toplumun kendine özgü ahlak

kuralları, düzenleri, hoşgörü biçimleri vardır. Böyle olunca toplumda kişi, bazı duygularını, istemlerini, özlemlerini içine tıkmak, bastırmak zorunda değildir. Bunlar ise kişide, türlü seviyede ruhsal gerginlikler yapacaktır. Bu gerginlikler ise bir çözülme biçimi, bir çıkış yolu arayacaklardır kendilerine. Ve de kişinin ruh sağlığı için gereklidir.

Bu çözülme veya boşalım olmazsa ne olur? Gerginliğin biçimine göre kişi ruh hastası olabilir. Hayal kurabilir rüya görebilir, dolandırıcılık yapar, kız kaçırmak, adam öldürür... Bütün bunların ilkesi aynıdır. Hepsi de doyurulmamış fakat içte tıkmış bir isteğin, tutkunun, özlemin, dürtüsüne kapılmışlardır. Ne var ki kültür seviyelerine, anlama ve yüceltebilme yetilerine göre, değişik biçimlerde bu gerginliklerini çözmüşlerdir.

Önemli olan kişinin eğitim seviyesidir burada. Eğitilmiş kişi bu gerginliğini, bu yükünü daha yüce daha iyi yönlere çevirerek, yücelterek çözmesi-

ni bilir. Kin yükünden ortaya bir güzellik çıkabilir...

Güzel sanatların değeri işte burada yüceleşiyor. Kişi suç dürtülerini sanat dürtülerini biçimine dönüştürüyor. Ve de suçlu yerine sanatçı doğuyor. Ruh hastasının yerini, özgünün yerini, yaşama sevinciyle çırpınanın, gülenin, ağlıyanın yerini, sanatçı alıyor.

Ruh bilimcilerin sublimasyon dedikleri, kişinin duygularını güzel yönere çevirmesi, yüceltmesi dönüşümüne en uygun ve de en kolay kullanılabilen sanat da edebiyattır. Kişi, sevdiği kine dek, türlü duygu ve gerginliklerini, kendisini edebiyata verdiği takdirde kolayca çözümlenebilir, gerilimlerine zararsız bir çıkış yolu bulabilir.

İşte toplumlara edebiyat sevgisi aşılanın en büyük değeri ve önemi buradadır. Madem ki kişinin toplumunca benimsemesinin anahtarı, kişinin erdem ölçülerini içerisinde ömür sürmesidir. Öyleyse bu ölçülerin dışına çıkacak türlü taşkınlıkları önleyebilecek, hatta bu taşkınlık enerjilerini en iyi biçimde değerlendirebilecek olan edebiyat dalı'na gerçekten çok önem vermeyiz gerekiyor.

Başka bir deyimle kişinin ömür boyunca eğitimci oluyor edebiyat. Huzur aracı oluyor, yücelme aracı oluyor.

Bilmem edebiyatın eğitimdeki rolünü biraz belirtebildim mi?

ORHAN KEMAL'LE İLGİLİ ANI KIRINTILARI...

Hüsnü MENGENLİ

...Evet, öyle. Kırıntılar. Pek seyrek, oldum bittim ayak üstü üç-beş lâf ediyordum ve hepsi de raslantı...

Bu, ilk tanıştığımızdan - gene ayak üstü - bu yana, 25 yıl böyle sürdü. 72. Koşuş'u, AST'ın oynadığı Dormen Tiyatrosu geniş önünde karşılaşış, Çiçek Pasajı'na kadar konuşarak yürüyüşümüz, son rastlantımızdı.

Ama, bu kısacık zamanlara herhalde birşeyler sığdırırdık. Öyle ki, her rastlaşımızda, bir köşebaşı meyhanesi tezgahına yanışanlar gibiydik. İle de karşılıklı o bir çift lâfımızı ederdik. Saygıya varan mesafeli davranışımızla, ama öyle yersiz sıkıntılara düşmeden, tedirgin olmadan...

Konuya önce O'nun son yazdığı bir hikâyesi, yeni yayınlanan, yeni baskısı yapılan bir yapıtı ile girdik. Sonra, şöyle bir «kitaplar arası» yapardık. İlk tanıştığımız gün böyle başlamıştı, son gün de böyle bitmişti.

Ataç Adana'ya gelmişti -1949-. Bir hafta hiç ayrılmadık birbirimizden. Bu bir hafta, yaşamımın hiç unutamadığım bir kesitidir. Usta'dan, Orhan Kemal için düşündüklerini sordum: «Çok iyi bir yolda.» dedi. «Ancak, şu Baba Evi'ndeki balık hikâyesine aktım yatmadı. Fazla romantik buldum. Kendisine sordum. Meğer balığı kıza vermiş ama, bir tane daha varmış da ondan. Okuyucunun hoşuna gitmesi için yapmış bunu. Ben de doğru değil. Bir gerçekçi yazar, bir yazar olarak yalın olmalı. Okuyucuya ille de kendini kaptırmamalı.» Ve Ataç bu konuda bazı örnekler verdi. Sonra: «Ben Orhan'ı, Frenklerin Henri Calet'ine benzetiyorum, ama, sanmam ki Calet'den haberi olsun.» diye sözlerini bitirdi. Ben, bu yazıyı merak ettim. O sırada, iyice hatırlayamıyacağım, ya «Nouvelles Litteraires»de ya da «Lettres Françaises»de - çünkü ikisini de aldım - bir hikâyesini okudum. Gerçekten o da kü-

çük adam tipleriyle uğraşıyordu. Orhan Kemal'e bu konuyu şöyle göze ayaküstü açtım. Yazarı tanımiyordum. Aslında gereği de yoktu tanıma'nın.

Aradan 12 yıl geçti. Bu kez, Çağaloğlu'nda karşılaştık. Hemen durup ayaküstü sohbetimize başladık. Ünlü bir yazar olmuş fakat o efendiliğinden, o alçak gönüllülüğünden hiçbir şey yitirmemişti. Gene kendine güvenli, yalın; konuşurken biraz heyecanlı; yumuşak gülen bakışları, güleç ve dikkatli çehresi...

Bu satırları yazmakla, Orhan Kemal'in dostu, yakını, arkadaşısı olmak ve kendime böyle bir abartılmış pâyeye vermek ya da okuyanda böyle bir etki bırakmak amacını gütmüyorum.

Ancak ne var ki, ben, O'nun daha ilk hikâyesinin yayınlandığından bu yana, devamlı okuyucusu ve bu yönümlü bir tanıştı olmuştumdur. Şöyle durup bir çift lâf edişimizde ise saygılı davranmış, «sizsiz konuşmamış, benden daha yaşlı olmasına karşı hep «hocam» demiştir.

Burada «kadirbilir» bir okuyucusu olarak, bu saygılı, bu efendi, bu ünlü yazara borcumu bu şekilde olsun ödeye bilirdiysem, ne mutlu bana...

Anısını rahmet ve minnetle anıyorum.

Öykü

Adı Ölmezdi'ken'dir. Deliyonca'dır, sütleğen'dir, kuruçalı'dır, arsızot'tur. Taş'dır adı. Dikenardıcı, çöğür, tavşanak ve sıcak'tır adı. Kan ve ter'dir. Çarık'tır.

Arpanın doğmadan öldüğü yer. Buğdayın öyküsü hiç yoktu orada. Oranın müziği, çalınların gevrek sesidir. Her kırılan dal, birer vurgudur mevsimin çeperine, ölmezdi'kenin bekleliğinde. Kokusunu sütleğenlerin soluduğu yerde her şey sarhoştur. Deliyonca delidir, çılgın ve ince bir görünümü vardır. Vurdumduymazdır. Taşlar kurşun renkli ve keskindir.

Çekirgeler «ekmek» diye gelir; üç kez zıplar, dördüncüde kaybolur. Çözüğe saplanır, kırk ayaklar kırk adımda kırk yaralı olurlar. Karıncalar bir başka eylemedir, kelebekler dans ederken.

Bir yılda bir mevsim vardır orada. Bayıra yaslanmış bir de ağaç. Taşları gölgeleyen upuzun bir ağaç.

Birgün o ağaçta başladı ezik bir öykü. Tatlı bir eziklikle. Derin bir nefesle gerinen en üstteki dal, güneşe baktı. Tek mevsimin yağmurlu günüydü: (Yağmur yalnızca kendini anırtır orada, Sonbaharı ve nisani getirmez..)

SICAK BİR EZGİ

Dalın ucunda bir de yaprak vardı. Birkaç gün olmuştu doğaya göz açalı. Dalın tâ ucunda yere bakıyordu. Damarları ılık bir kanla doluydu.

Yağmurun ardından iki karınca geldi, ağacın dibine. Bir şeyler aradılar. Aradıkları yoktu. Yaprak, onları görünce, yalnızlık hissetti birden. Kendini

KENDİMDEN KAÇIYORUM

Yeşil yeşil gülüyor duvardaki resmin
Bakışların tatlı ve sıcak
Ve hâlâ kulaklarımda «seni seviyorum» diyen sesin
Kimbilir şimdi neredesin

Saçların onuz başlarıma dökülürdü
Ve sen yaz akşamları kadar güzeldin
En büyük yeminleri ederken gözlerim
Gökyüzünü saran vapur dumanlarıyla
Uzayıp giderdi hayallerim

Oysa şimdi her adımda biraz daha kaçıyorum kendimden
Sensiz bir dünyada yaşamağa mahkûm ettiler beni
Bütün şarkılarımı yıldızlara tutup yaktılar
Herkes mavi aydınlıkları alıp gitti sabahlardan
Beni karanlıklarda yalnız bıraktılar

Duman duman bir çaresizlik sarmış dört yanımı
Tutki ben bir nisan yağmuruyum sokaklarda
Bir sonbahar rüzgârımı delice esiyorum
Gözlerim cam kırıkları gibi dökülmüş kaldırımlara
Tutki bir gece fenerinin altında bileklerim kesiyorum

Upuzun bir bekleyişin son satırlarımdayım
Bir yangın başlıyor damarlarımın sokaklarında duyuyorum
Artık eser yok içimde umuttan hazdan
Bütün güzelliği ile sana bırakıp dünyayı
Yaşamağa elveda diyeceğim birazdan

Muammer HACIOĞLU

Sefer ÖZTÜRK

bir ürperti ile yokladı. Sonra onlara dostça baktı.

Karıncalar, ıslak otların arasında, kayboldular. Yaprak, yaşlı gözlerle onları aradı. Görülen yerlerde yoklardı.

Günler düğüm düğüm sıralanırken yaprağın anıları çoğaldı. Kuru ve sıcak günlerin öyküsü başladı. Büyüdükçe yere eğilmiştiki yaprak. Eğildikçe bıkınlığı artmıştı. Tekdüze yaşantısını sevmez oldu. Karıncaları tanımıştı. İyi biliyordu onları. Ağustosböcekleri kırkayaklar, çekirgeler, çalıklar, kırkayakların yavruları ve arıların yaşamı başka başkaydı. Bu başkıklar ona bir eziklik verdi.

Birgün kelebekleri ilk kez gördü.

«Benim de kanatlarım olsa» diye içini çekti.

Mutsuzluğun çarşafı, sütleğen gibi sarhoş ve tatsızdı.

Çartıklı çobanlar sık sık geçer ağacın dibinden. Yörenin sıkıntısı, çalın gevrek sesini iyice gevretir, çobanın ıslığında. Çobanın ıslığı da gevreklerdir. Çoban, karıncadır yaprağın gözünde. Kırkayaktır, arıdır, çekirge. Çoban, kırkbin sözcükten kırkını bilir. Orada kırkını konuşur. Öğleyi bilir, saat onikiyi bilmez. Oranın aşını yer, oranın öyküsünü yazar.

Otururdu Susan Nine, işi bittiğinde
Eriyip akan tombulca bir mumun ışığında
Ve açık kalırdı ardına-dek penceresi
Dolardı gecenin tatlı esintisiyle içerisi.
Çevirirdi sayfaları başparmağıyla orada,
Okurdu, yüzü sert ve buruş buruş çizgiler altında
Uysal gözleri yavaş yavaş kayıp giderek
Satırların birini uğurlayıp öbürünü izleyerek,
Eridikçe küçülen mumun alevi sallandığında
Gecenin pencereden giren rüzgârında.
Ve bazan o anın durgunluğunda
Duyulurdu bir cümlemin mırıltısı dudaklarında
Ya da başını sallardı der gibi,
«Öyle mi yapılır hiç, budalalar sizi!»
Ve hiçbir ses duyamazdım gecedен
Duru bir horoz sesi gelmedikçe tâ öteden,
Ya da çevirirdi buruşmuş başparmağıyla
Öbür yaprağı; asık yüzü ve esrikliğiyle,
Kocaman gözlükleri arasından eğilirdi üzerime
Şöyle bir göz atardı gerçeğe,
Ve sallayarak yuvarlak başını, kırılmış, gümüş gibi,
Diyerek —«Sen ha! Bense yatakta sanıyordum seni!»
Ama kitabına dönerdi yine
Ve göçüp yerleşirdi önündeki serüvene.

Yaprak, karıncaları özlemişti, kaç gündür. Sıcak içine işlemişti; o özlemle. Öğle üzeriydi. Çok terlemişti. O sırada karıncayı gördü. Ekmek derindeki karıncayı. Onu görünce mutlu oldu bir an. Gene gözleri yaşardı.

«Benim de benim kara olsa, keşke..» diye ezgisini açtı bir kez daha. «Ayaklarım olsunda, gerisini boşver...» demek istedi, kopuk bir nefesle.

Gözlerini karıncadan ayırmadı. «... olsun da, ondan çok çalışırım.» diye geçirdi içinden.

Karıncı, ondan habersiz, birşeyler arıyordu. Ağacın dibinde. Oracıkta. Sarhoş gibiydi. Oysa karıncanın töresi başkaydı. Şarap içilmezdi, hiçbir zaman. Neydi hali? Yaprak merak ediyordu, onu seyrederken. Unutuverdi kendini birden. Birşeyler demek istedi. Ama, olmuyordu. Karıncı, ağaca olsun tırmansaydı. Tırmanmadı. Sonra, bilmediği bir yönde, uzaklaşıp gitti.

Sıcak...

Çekirgeler yüksek atlıyordu hep. Ağustosböcekleri çulğınca eğleniyorlar, kelebekler saklambaç oynuyorlardı. Kırkayaklar kırk adımı birden atıyorlar ve duruyorlardı ara sıra. Yalancılar bir başka eylemde...

Doğa böyleydi oracıkta. Bayırda. Sessiz. Arasına sinekler uçuyordu. Çok uzakta kartallar dönüyordu...

Sarmaşkıları büyük aşk tutkusuyla sarılmışlardı birbirlerine. Ve uzamışlardı iyice.

Bulutlar kuruydu. Yaprak gene mutsuzluktan mutsuzdu.

O sırada bir çekirge üç kez sıçradı. Döndüncüde kayboldu. Yaprak gözlerini açtı, kapadı. Gene açtı, bir de ne görsün; karayılanın biri, bir kuşu yutmaya çalışıyor. Kuş, yarı canlı, çırpınıyor. Titredi birden yaprak. Damarları büzüldü. Gözlerini kapamak istedi, olmadı. Yapamadı. Korkulu korkulu seyretti onları. Yerde kimsecikler yoktu başka. Yanık yüzüyle sırlıslıkla terlemişti yaprak. Dalın ucunda. İyice büzülmişti.

Karanlık çöküyordu. Karayılan yutamamıştı kuşu. Sessizliğin gücü boğucuydu.

Ay, aynı yerinden parlamıştı. Gece başladı. Ve uzadı. Sabah olmayacak kadar uzundu gece. Upuzun...

Sıcak günler çadırını topluyordu. Yaprığın mutsuzluğu iyice artmıştı. Teni sararmağa başladı. Damarları incelmışti. Arasına günyeli esiyordu.

Ve mevsim, o mevsimdi gene. Sarı yaprağın kanı soğudu. Kuru otlara, yanık taşlara bakıyordu yukardan. Derken bir karga kondu dalına. Bir iki şaklabanlıktı yaptı. Gagası keskindi. Yaprığa yaklaştı. Yaprığın eti pişkindi. Karga, niyetini bozdu. Gagasını oynattı bir kez daha. İyice yaklaştı. Gözünü ona dikti. Bir iki kez gagaladı. Yaprığın tadına baktı. Uçtu gitti sonra.

Yaralı yaprak son kez ağladı. «Kaderim» dedi. yere düştü. Sıcak toprağa, sıcak ezgiyle uzandı. Kurudu oracıkta...

izlediğimiz Sergiler

UTKU VARLIK

Genç kuşağın en ilginç ressamlarından biri de VARLIK. Taksim Galerisi'nde açtığı sergi, - kişisel - üçüncü. 20'yi aşkın tablolarında insan - toplum konusunu işliyor; nedir ki, çalışma yöntemi özellikle «gravür», «Litoğrafi» türlerinde yoğunlaşmış. Bu yeğleyişini de şöyle açıklıyor sanatçı: Grafik'i seçişim, bu türün daha halkçı bir karakter taşımasındandır; çünkü bu türlerde çoğaltılma olanağı vardır, yani tuval gibi «tek-likle sınırlanmazlar. Sanatın dar bir çevrede değerlendirilmesine karşı olduğumdan, yapıttaki bildirinin yaygınlaşmasını ilke olarak benimsediğimden, kâğıt üzerine grafik baskıyı, tuval resim'e yeğliyorum.

Utku Varlık, D. G. S. Akademisi'nden 1965'de mezun. B. R. Eyüboğlu'nun öğrencilerinden. Bu 3. sergisi. Geçenlerde Milli Eğitim Bakanlığı'nın «konkur»unu kazandı. 4 yılığına Paris'e gidip, buraya öğretim üyesi olarak dönecek. Ulusal, toplumsal sorunlarımıza gerçekten bilinçli eğilim bu genç ressamımıza GÜNEY'den sürekli başarı dilekleri...

T İ R A J E

Tiraje, bayan ressamlarımızdan Şükriye Dikmen'in kardeşi O da ablası gibi Akademi'de konuk öğrenci olarak bulunmuş bir süre, gerisini Paris'de sürdürmüştü. Ne ki, çalışma, biçimleme yöntemleri arasında benzerlik yok; figürü alabildiğine soyutlama çabasında Tiraje; giderek, non - figüratifte yakınlığından bile söz edilebilir. Galeri I'deki sergisinde çok değişik boyutta 50 kadar yapıtı sunuyordu. Genellikle, lekeci, devinim ögesini öne alan bir çalışmanın başarılı ürünleriydi bunlar. Hemen hemen tümünde «renk» ard plândaıydı. Çizgi de. Salt bu nedenle, kesin bir kişiliği yansıtmıyorlardı. Ama, bu yargımızdan olumsuz bir anlam çıkarılmamalı; 20 yıllık çalışma döneminden edindiği gerçek ustalık, duyarlılığı belirginleştiren saf, tertemiz anlatım düzeni özellikle övülmeye değer.

Niğde'de bir Açıkoturum

Niğde'de, İsmet Kemal Karadayı yönetiminde sürdürülen «açıkoturum»ların beşincisi de 13 Haziran 1970 Cumartesi günü saat 15 de Sungurbey Sosyal salonunda yapıldı.

Aksaray'dan konuşmacı ve dinleyicilerin katıldığı açıkoturumun konusu, «TARİHTE TOPLUMDA KADIN» idi.

Kalabalık dinleyici karşısında konuşan Av. Muzaffer Küçük ve Stj. Av. Nihal Elmacı, Mübeccel Haznedaroğlu, Raşit Daldal, «Kadın» konusunu değişik açılardan ve çağdaş düşüncelerin de ışığı altında işlediler. Kadının hâlâ kurtulamamış, insan hakları yönünden eşitliğe varamamış olmasını; a — ekonomik etmenler ve bağımlılıklara, b — erkek bencilliği ve yersiz olmuş geleneksel — toplumsal baskılara, c — dinsel baskılara, d — tarihsel akış yorum ve uygulamalarındaki bilim dışı, çağ dışı kalıplara, e — kültür ve eğitim yetersizliklerine, f — devrimci kuruluşlar yerine en çok da tutucu ve gerici besleme kuruluşların alanda at oynatmalarına, g — Türk Ceza Kanunu ve Medeni Kanun'daki erkek lehine konmuş hükümlerin (zina, çalışma izni, aile reisliği, son söz, soyadını taşıma, mal v.b.) bugünkü Anayasa'mıza ve uygar insan - çağdaş düzen ilkesine aykırı bulunmasına bağladılar.

Sonuçtaki «dinleyici - konuşmacı tartışması» bölümünde «erk», «halk», «millet», «bağımlılık» kavramlarına ilişkin olarak maksatlı bir bozgunculuk çıkarılmak istendiyse de karşılıklı yersiz «itham» dışında başkaca olay yaratılmadı.

RESİM DİYE BİŞEY...

7. sayfadan

liklerini ille de tümleyebilir mi? Hiç sanmıyorum. Bir örnek getiriveririm kendimden: «Portre» olarak giriştiğim bir çalışmanın, şimdi anısamadığım nedenlerle, GÖÇ adını taktığım, kalabalık bir istif düzeyinde bitiverişi... Oysa, «klâsik» denilen türde böylesine kaypaklık yok; ressam, konusunu seçip «ezkiz»lere girişiyor, usul usul geliyiyor yapıt ve de erge'den zırnık sapmalar olanaksız! Nedir ki, o'nu bu şaşmaz düzene iten tökezletmez nedenler de öncelikle belli isterlerin buyruğunda: Saray saraya benziyecek, kıral da kıralın tıpkısı. İsa'nın yüzünde uçuşan melekler de öylesine... Delacroix'nın yurtseverleri ille de belli bir açıdan kurşuna dizilecekler.. Rubens'in ilk yapıtı bite — Çiftlik işleri — kılı kırka yaran bir ön düşlemenin olgun sonucudur. Bunlardaki — tümü de kendine özgü-tinsel yansımaları şöyle de tanımlıyabiliriz: O çağların, dönemlerin ressamları salt usta çırak yönetiminin uslu, yetenekli kişileridir; bir düşünür sanatçı nitelikleri yoktur çoğun; özgürlükleri de renk, çizgi, leke, istif ustalığını, kaygısını pek aşamaz; KONU, ANLAM bakımından yüzdeyüz bağımlıdır. Kişisel çıkıntıları alabildiğine sınırlıdır, uğ-

raşsal beğenilerinin «teknik» alandan ötesine yoktur pek.

Oysa, günümüz sanatı, işçisine böylesine buyurularda bulunamaz, giderek özgürlüğünü pırpışlar ilkten.. Konu seçmede, o konuyu yorumlamakta, konusuzluğu yeğlemekte olabildiğince bağımsızdır!

Ama, sanatçı bağımsız olabilir mi gerçekten?

Olamaz gibime geliyor...

Kaskatı nedeni de şu: Robenson bile olsa, her kişi, doğa - toplum yasalarına az - çok uymak zorundadır. Robenson keçisiyle, Cuma'sıyla birliğe bağımlıdır doğasaj koşullara; sen, ben, o; ister istemez yöresel, çağsal, ulusal, sanatsal «diyalektik»le bir yorum, değer edinebiliriz ancak.. Yoksa, sanatımız da yalnızlaşır; bizi biz kılan davranışlarımız tüm dengesini yitiririr bağımsızlık deneni çok yorumlu curcunada... Yaşadığımız ortamın kof, çirkin, yarasız tutamaklarına bir başkaldırı anlamı da taşıyabilir bu bağımlılık; yanlış anlaşılmasın!

Öyle; çirkin'i, güzel'i özbeğenimizce isteliyebilmek bîbakıma kolay da, nedenini somutça tanımlıyabilmek güç. O «kerte»de İNSAN'la pat diye yüzüyoruz.. Neyi anlıyor? neyi seviyor? nasılına var? niye? Eğer donuk, bencilliğine yatkın, soylu eleştirileri iplemez bir ekin düzeyinde, kuytulu gündaysa taşçatlası uyaramazsınız onu. Nedir ki, sizin onur-

MUTLULUK DOLU GÜNLER SİZİN OLSUN

Delta Reklamcılık

TÜRKİYE HALK BANKASI

Bunun bankacılık hizmetleri için emininde olan Türkiye HALK BANKASI, size daha iyi hizmet edebilmek için servislerini - IBM makineleri ile teçhiz etmiştir. Çalışmalarımızda "Emniyet ve Sürat" parolamızdır.

Güney : 70

sal çabanıza, ona candan eğilikliğinize bir aşnalık aşılyabilirseniz, sokulganlıktan ürkmeyecek, kendi benliğinin sizde de yankılanışına kulak kabarcaktır..

Nereden nereye geldik... süzkonomuz, resim sanatının gündüz sorunları, gerekliliği üzerineydi, ÖYKÜ — RESİM üzerineydi; söyleyişe daldıkça, tüm sanat sorunlarını kapsıyabilir bir karmaşıklığa kayıveriyor insan. Eh, kestirmeden neyi saptıyacağız zaten; önemli olan kurcalamalar öncelikle; bilimsel yorumlar daha zaman kişilerce geliverir bakarsınız! Yine de özetliyelim dediklerimizi: Bir sanat dalında, öbür sanat dallarından medet ummak aykırı gayrı. Resim resimliğini bilsin! Soy yapıt başka şey, şunun bunun gönlünü alırcasına yırtınmak başka... Yaşam koşullarınca ger kalmış ülkeler, işte salt bu bilince erdikleri oranda, yoku-

şu aşmış ülkelerce başa gürleşebiliyorlar..

Sözümüzü, resim sanatının bir düşünür - yazar sanatçının dediklerimize uygun şu yargısını aktararak bağlayalım: «Doğaya tümünden bağlanmak, ölüme boyunegmektir. Sanatçı yeteneğini gerçekten taşıyan kişi, yaşamak gücü nice azalır, azalsın, doğaya, savaşaçağı bir varlık gözüyle bakmaktan cayamaz. İki doğa var: Bir, insanın dışında, ötelinde; öbürü ta içinde... Doğada hiçbirşey kendiliğenden, kendince değildir; tüm olgular eklidir birbirine ve tümü de durmaksızın, açık - seçik bir gelişimde süredir. Sanat yapıtıysa, TEK'tir, yapayalnızdır ve de kıymıklanmaz bir tümlük değeri taşır. Dolayısıyla denebilir ki: Doğa buyur eder; «evet» de, «hayır» da sanatçının bileceği iş..» İşte, böyle demiş Andre GIDE.

BİLÖMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN

TÜRKİYE BANKASI

hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CARİ HESAPLAR • HAVALE • TİCARİ SENETLER • KİREDİ MEKTUPLARI
• KEFALET MEKTUPLARI • DÖVİZ ALIM VE SATIMI • SEYAHAT
ÇEKLERİ • İTHALAT AKHEDİTLERİ • KİRALIK KASALAR • v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR

Güney : 69

15

**Hayatınızın
her devresinde
huzur
ve güven**

İçinde
olabilmeniz için...

tasarruflarınızı
AKBANK ta
toplayınız.

Güney: 72

FILİZ FILİZ FILİZ FILİZ FILİZ FILİZ

Filiz
ÇAYI

TEKEL

Güney: 71

Basın: 60556

bütün
tasarruflarınız
için

HER YERDE HER ZAMAN
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ZİRAAT BANKASI

Güney: 74

Basın: 60101 - A. 20130

**TÜRKİYE
GARANTİ BANKASI
A. Ş.**

KURULUŞU: 1946

Sermayesi ve ihtiyatları yekünü:

50.000.000. — İLRA

YURT İÇİNDE 137 ŞUBE
TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYE
ve FENERBAHÇE'DE TAM KONFORLU
APARTMAN DAİRELERİ VE ZENGİN
PARA İKRAMİYELERİ

GARANTİ BANKASI

Güney: 73

güney güney güney güney güney güney

Sahibi ve Sorumlu Yönetmeni: ATIF ÖZBİLEN — Yazışma ve Posta Havalesi: Atif Özbilen, P.K. 1353 İstanbul — Ebusuut
Cad. Erdoğan Sok. No 6/8 Sirkeci. Tel.: 26 26 85 — Akbank Beşiktaş Şb. Hesap No. 22787 — Dizgi: Yeni Gür Matbaası,
Tel: 26 64 84; Baskı: Haşmet Basımevi — Abone: Yıllık 30, altı aylık 15 TL.